

אהבה. הלכות תפלה פ"ז פ"ח

שאר ושמנה הילך מיניו לי לאטיס דלה לשתעריי מבי מחליל בנריך שאמר עד דמסיים ירימ עיניו:

יד חייב אדם לברך וכו' כהנ הר"ף בסוף דבריו נכסין נפקת מהלכת ממוח (דף 77 מ"ג ב')

חיל בר חיוב נכסות יריע דלה נכסי ברובה ממנו לכו נכסיה דמקמי ומגרי פירוש נמי נכסות ומגרי וירושלמי סוף דבריו מי נכס ד' מ' אן לן דום מיטלל שאני עושה מהלכת מהלכת ככל יום קורא שם ומגרי לניה ולמחיה אילן פמו ומגרי לניה ולמחיה ומתפלל ג"ס י"ח ומגרי וישע שאני מהלכת ומגרי פירוש: ין ויפדלג קדושה מן הברכה הראשונה.

כהנ מודעי ה"ר יצחק אבובי וז' שניו של רבינו עובד וז' פלו וז' שבת ככהנ דיו נכסיה שיהיה יול לאמריה אלהא ירימ כיה ומגרי פלו וז' כ"ס א"ס וז' רבינו ירמ וז' הרשב"א נכסיה שרבינו חור זו וכנה יסוד יול לאמריה:

ובתבו היסקוס וז' דף ע"ג דין דבר סקדוקה פתוח מפשרה היי דוקא כגון קדושה שמהלכת שאני אמריס נפקת כמו המלכיס אל נקדושה יול אן מן מקדושין אלל מן מקדושין הריס המלכיס:

יח ובתפלת הק"ש וכו' יוסף אהיה תפלת. גרס נכסיה (דף 77)

ד' אמרו דבריהם אהם מסייעים ליה לבי יוסק דלמר לזכו כן עולם הנה אלו הסימן נאלה לתפלה של פרנס כלומר אפילו נתפלה ערביה נמי בעו למפקר גזילה הלפלה ולמירין האם הא נמי למקד נכסיה ומשי כיון דתקיע לומר ששנינו גזילה ארמאיה דמא:

פ"ח א הפלת הצבור נמשעת וכו' פ"ק דבריות (דף ז' מ') אמריין שר

הכל לפי המנהג: יד יחייב אדם לברך מאה ברכות בין היום והלילה ומה הן מאה ברכות אלו כ"ג ברכות שמיניו בפרק זה. ושבע ברכות של קריאת שמעו של שחרית וערבית לפניו ולאחריה. וכשמעתימך בציצית מבוך ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להעתיף בציצית. וכשלוש הפילין מבוך ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח הפילין. ושלוש תפלות שבכל הפלה מהן שמנה עשרה ברכות הרי שמונים ושש ברכות. וכשהוא אוכל שתי סעודות של יום והלילה מבוך ארבע עשרה ברכות. שבע בכל סעודה. אחת כשיטול ידיו תחלה. ועל המזון אחת בהחלה ושלוש בסוף ועל היין לפניו ולאחריו הרי שבע ברכות הרי מאה ברכות בין הכל: מן בזמן הזה שחקנו ברכת האפיקורוסין בתפלה והוספו הטוב והמטיב בברכת המזון נמצאו חמש ברכות יתרות. כשבתוח וימים טובים שהתפלה שבע ברכות. וכן אם לא נתחייב בשאר הדימים בכל הברכות האלו כגון שלא ישן כל הלילה

ולא התיר הגזרו ולא נכנס לבית הכנסה וכיוצא באלו צריך להשלים וכן אמרו ברכות מן הפירות: מן כיצד אוכל מעט ירק ומבוך לפניו ולאחריו ותור אוכל מעט מפרי זה ומבוך לפניו ולאחריו ומונה כל הברכות עד שמשלים מאה בכל יום: י"ן סדר תפלות כך הוא. בשחר משכים אדם ומבוך ברכות אלו. וקורא הומרות ומבוך לפניו ולאחריו. וקורא אחר כך שבע ומבוך לפניו ולאחריו: יומדלג קדושה וזמן הברכה ראשונה שלפניה שאין היחיד אימר קדושה. וכשהוא תוחם גאל ישראל מיד עומד כדי שישמע נאולה לתפלה ומתפלל מעומד כמו שאמרנו וכשישלים ישב ויפול על פניו ומתחנן ומגביה ראשו ומתחנן מעט והוא יושב ויפטר למעשיו: י"ח ובתפלה המנוחה מתחיל לקרוא תהלה ליהוד מושב ואחר כך עומד ומתפלל תפלה המנוחה וכשמשלים נופל על פניו ומתחנן ומגביה ראשו ויתחנן כפי כחו ויפטר למעשיו. ובתפלת הערב קורא ק"ש ומבוך לפניו ולאחריו וסומך נאולה (ולתפלה ומתפלל מעומד וכשישלים ישב מעט ויפטר. והמתחנן אחר תפלת ערבית הרי זה משובח. וא"ע שמבוך השיכינו גאר נאל ישראל אינה הפסק בין נאולה לתפלה והרי שתיהן וכן אמרו: אהיה אריכה:

יג"ל ספ"ה ה"ז ל' בהלכות יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

ולעולם

יג"ל ספ"ה ה"ז ל' בהלכות יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יג"ל ספ"ה ה"ז ל' בהלכות יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יג"ל ספ"ה ה"ז ל' בהלכות יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יג"ל ספ"ה ה"ז ל' בהלכות יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יג"ל ספ"ה ה"ז ל' בהלכות יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יג"ל ספ"ה ה"ז ל' בהלכות יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יג"ל ספ"ה ה"ז ל' בהלכות יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יג"ל ספ"ה ה"ז ל' בהלכות יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יג"ל ספ"ה ה"ז ל' בהלכות יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יג"ל ספ"ה ה"ז ל' בהלכות יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יג"ל ספ"ה ה"ז ל' בהלכות יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יג"ל ספ"ה ה"ז ל' בהלכות יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יג"ל ספ"ה ה"ז ל' בהלכות יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יג"ל ספ"ה ה"ז ל' בהלכות יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יג"ל ספ"ה ה"ז ל' בהלכות יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יג"ל ספ"ה ה"ז ל' בהלכות יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יג"ל ספ"ה ה"ז ל' בהלכות יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יג"ל ספ"ה ה"ז ל' בהלכות יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יג"ל ספ"ה ה"ז ל' בהלכות יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יג"ל ספ"ה ה"ז ל' בהלכות יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יג"ל ספ"ה ה"ז ל' בהלכות יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יג"ל ספ"ה ה"ז ל' בהלכות יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יג"ל ספ"ה ה"ז ל' בהלכות יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יג"ל ספ"ה ה"ז ל' בהלכות יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יג"ל ספ"ה ה"ז ל' בהלכות יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יג"ל ספ"ה ה"ז ל' בהלכות יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יג"ל ספ"ה ה"ז ל' בהלכות יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יג"ל ספ"ה ה"ז ל' בהלכות יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

2

ולעולם ישרים אדם וכו' יורה נכסות (דף 77) נשמע אלל כדברי' כלומר שפסולי

לפי שהוא מיוחד לתפלה לצור. וכנה רבינו און

ששמתו פסולו חוץ לכרי' אלל כלל עת איה נג

יב' ע"ס (דף מ') מיתרל דריל:

ב ופצוה לרין לבח"ב וכו' ע"ס (דף ז')

ב' צ"י חלוצו א"ר הונא הונא

מנהיג"ל אל יפסית פסיעה גבה. אמר אבי ואל

אמן אלל דנתיק אלל דרבייל מניה למריה נג

שאלמר ודעה נרדפה לדעת אל ח':

ובשבכ"ס בבח"ב וכו' ע"ס (דף ח') מיתרל

דכ מתרל ומיר"י שיעור אל שי

פתחוס רוחס יכנס לפנים אלל ישב סוףך לתמס

דנהאל עליו כמשר עובד כוכבי' ויהא מוחוס סוףך

לתמס לנלמ: ובתב ה"ר ויה י"ל דלס י' לו

מתוס מיוחד אלל הפסח און ככך כלים שהדבר

דיוט שאני וישב ע"ס אלל דרך קציעה. וי"ח

שבהה שיעור שי פתחוס:

ג בית הכדושה גדול וכו' מיתרל ע"ס ולמריין

נמי הכס רבי' למו רבי' אפי' אפי' אלל

דכוו וכו' י"ג ב' נכסיה כענדה לל היו מלל

אלל נמי פתחי כו"ל דנרס. ורבי' נרסה מפרסוס

דמי' ערך להמפלל ככה המרס כיווד מנהיג"ל

כערה וכהנ כמשר עובד כוכבי' ויהא מוחוס סוףך

דנרס מהה"ל דפרק תפלה השמר (דף ל"ג) דמיתר

היהאל דרי' למו רבי' אפי' נקיות מתפלה המוטסין

ישנן כך כנסר עיר כין אלל כנסר עיר וזון כן

דעת רבינו. וז"ל אפי' כ"ל רינא' דכוכבי' כנה

ה"ר ויה י"ל דמיתר רינא' דע"ג דנכרי'

אלל חשבי עיכא ונכוס ע"ס דרדמ מלך י"ח

עדיך טפי להמפלל כוכיה מנהיג"ל עערה. וז'

מה"ל דמיתר רינא' דרי' ה"ר דכרי' קודם

להמפלל כ"ו כערה לכו' מקומה בית המרס

נמי קודם להמפלל כ"ו כערה לכו':

ובתב וכו' י"ג ב' נכסיה ע"ס דרדמ מלך י"ח

כערה טפי להמפלל כוכיה מנהיג"ל עערה. וז'

לכנס מנימו ללמד בתקוס אפי' שיון שדרי

להמפלל מלמוד כערה שו"ק ללמד י' מ

ל' להמפלל כערה אלל מ' שלמד כוכיה מל

ה"ס כמקוס קניע ומוריו אומנמו און ל' ללכ

מלס כמתלון אל רינ' שאלמר

שאין תפלתו נמשעת וכו' ע"ס (דף ז')

אלל נכית הכנסה שאלמר למי' אל

שמחלל כיווד לרין כוכוס כוכיה הכנסה. ויוסין

הה"ל מתפלל כוכיה כוכוסה אלל מיתרל

שחרה נשמעת כעס לרין כלומר כערה שהצור

לצור אלל נשמע כפחלו אלל כוכוסיה כוכיה הכנסה

ע"ס (דף ח') אמר רש לרין ל' מ' ש"ס ל' זו

נקדל ע"ס

ב ופצוה לרין לבח"ב וכו' ע"ס (דף ז')

מנהיג"ל אל יפסית פסיעה גבה ח'

מנהיג"ל אל יפסית פסיעה גבה ח'

מנהיג"ל אל יפסית פסיעה גבה ח'

מנהיג"ל אל יפסית פסיעה גבה ח'

מנהיג"ל אל יפסית פסיעה גבה ח'

מנהיג"ל אל יפסית פסיעה גבה ח'

מנהיג"ל אל יפסית פסיעה גבה ח'

מנהיג"ל אל יפסית פסיעה גבה ח'

מנהיג"ל אל יפסית פסיעה גבה ח'

מנהיג"ל אל יפסית פסיעה גבה ח'

מנהיג"ל אל יפסית פסיעה גבה ח'

פרק שמיני

א תפלת הצבור נשמעת תמיד ואפילו היו בהן חוטאים אין הקדוש ברוך הוא מאמס בתפלתן של ריבוי. לפיכך

א טו א"ס ח' מ"ח מ"ח כ"ח י"ח ב' ע"ן כערי א"ס ח' י"ח ב' טו א"ס ח' ז' כ"ג ע"ן י"ח. י"ח א"ס ח' ז' צ"ד

להב משנה

יח ובתפלת הק"ש וכו' יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יח ובתפלת הק"ש וכו' יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יח ובתפלת הק"ש וכו' יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יח ובתפלת הק"ש וכו' יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יח ובתפלת הק"ש וכו' יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יח ובתפלת הק"ש וכו' יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יח ובתפלת הק"ש וכו' יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יח ובתפלת הק"ש וכו' יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יח ובתפלת הק"ש וכו' יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יח ובתפלת הק"ש וכו' יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יח ובתפלת הק"ש וכו' יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יח ובתפלת הק"ש וכו' יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יח ובתפלת הק"ש וכו' יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יח ובתפלת הק"ש וכו' יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יח ובתפלת הק"ש וכו' יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יח ובתפלת הק"ש וכו' יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יח ובתפלת הק"ש וכו' יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יח ובתפלת הק"ש וכו' יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יח ובתפלת הק"ש וכו' יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

יח ובתפלת הק"ש וכו' יוסף אהיה תפלת דבריו משנה ה"ח בספריו:

מגדל עז

יד יח חייב אדם לברך מאה ברכות וכו' נפי' ההלכת (ממוח דף מ"ג) מניה

היה רבי מלוי אמר היך אלס לנרין וכו':

מזן בזמן הזה שרקתי ביהם האפיקורוסין בתפלה ויוסיפי הטוב והמטיב בברכה

העולם הוא שאין הכל אמריס איהם אלל מקלה העם וכמו ככה ה"ל נסדר התפלה:

צריך להשיב טאי' כפי' ה' הפירוי' וכו' (ע"ס) כשנמלה ונימא טכא טהה וימלא

לכו נכסיה דמני' ומגרי יומי' רבינו כולו איול מעט יוק מתקן לפניו ולאחריו ומחר

ואילן מעט מפרי זה זה קלם קשי' דמשמע דה"ק שיתלל תפלה מעט מן הפרי ויבך

כרכה אחרונה וכו' מלחמו מלחמו עמו ואלל מעט זה נלכה דלכור משום דלכור לגבי

כרכות, אלל נלכה דרבינו דיה' לל קאמר אלל טכא אלל יוק ולל היה כדעתו לאטול יומר

כעת היה שפסיו' מיה' הפמ לרין שמויר ואלל מלחמו פרי כדי להפליס והנהל לל ה"י

גורס ככרכות שמשאל כתהלל ועיקר לנסף לל היה כדעתו לאטול יומר:

Sofar, Moshe, 1762-1839

4

שאלות ותשובות חתם סופר

המבוא והבנת גדולי מרבני שו"ת
רבי משה מרדכי הכהן שמואל סופר זצ"ל

חלק ששי

*

חלק שביעי

*

שיירי תשובות

*

המפתח הכללי

יצא לאור בסדר ע"י המשתדל

ע"י דניאל ביטון סג"ל

בעזרת ד"ר יוסף טוב"א

שנת תשע"א לפ"ק

בסיוע מנכ"ל המאו"ד להוצאת ספרים

בע"פ ישיבת "אורות התשובה" ירושלים ת"ו



[בענין תפילה בציבור]

7e

בנ"ץ עמוד כ"ה מפריז [אה"ר] על דברי חז"ל שאין חיוב על כל יחיד להתפלל בעשרה בכל יום, ור"א דשחרר עבדו להוציא רבים י"ח בקדיש וקדושה (ברכות מז. ב), אין זה מצוה ויכול לכיין בביתו ביחוד, ע"ש בהערה. אשתומא קאמר לשמטתהו לאמורא מיניה, איך אתי עשה התפלה ציבור קדיש וקדושה ודחי עשה דאורייתא לעולם בהם תעבודו, הרי היכי דאפשר לקיים שניהם לא אתי אפי' עשה דאורייתא ודחי ל"ת, מכ"ש דלא לידחי עשה הרבנן עשה דאורייתא אע"ג דעשה דרבים ה' אי היה אפשר לקיים מצות תפלה וקדיש ביחיד יעווי' תוס' ורא"ש ברכות שם (מז. ב). ואפי' למ"ש ר"ן ב"ש הרמב"ן דלאו משום דחיה אתאינן עלי', אלא משום דכיון דעשה מצוה הוי כמכרו לו, מ"מ הא דברים הללו תמוהים מש"ס ברכות הנ"ל כמ"ש המג"א סי' צ' [סק"ל] ע"ש. ועוד [נ"א: ולדידין] צע"ג מש"ס ע"ז ס"ד ע"א מדר' יודא נשמע לר"ע וכו', ואיך נשמע זה דלמא מתנת חנם ליכא משום דהוי כמכרו לו, מ"מ איסורא דמקיים כלאים" איכא דלא מדחיא משום למעוטי תפלה וצ"ע.

ורגיל אני לומר דעת הרמב"ן, דהרי אפילו במוכרו ומחליף דבר בדרב, ע"כ צריך שיהיה חביב על המוכר אותו דבר שניתן לו עבור חפץ שלו יותר מחפצו שהוא מוכר, דאלי"ה למה הוא מוכר וזבון זבון תגרי איקרי (ב"ב. מ. ב), והכא ניקום ונימא ליה לזה המשחרר עבדו עבור מצוה או כמעט תפלה בחנם עם העכו"ם, נימא לו מה תרויח בכמירה זו להתחילף מצוה במצוה מאי אולכא דהאי מהאי אם לא תמעוט התפלה תקיים לא תחנם, אם לא תתפלל ב' תקיים לעולם בהם תעבודו. ומשו"ה פריך הש"ס מצוה הבאה בעבירה, וכשני דשפיר מרויח דמ"ע דרבים במקום מצוה יחידית. והתם (ע"ז שם) נמי שפיר פריך מדר"י נשמע לר"ע כו' דע"כ למעוטי תפלה

יא. ר' להקן סי' עט (פג).

יב. ר' ר"ן על הר"ף וז"ל הר"ן ניטין לת, ב.

יג. וכן הקשה חמיו רע"א במהר"ק סי' קצד. ועי' שו"ת הר"ש איתר ה"ב סי' סג איתר ה"ש ליישב. ועי' כתב סופר ניטין שם.

יד. ר' הסניא במס' ע"ז שם.

טו. כ"ה גם בחו' רבנו למסכת ניטין שם.

טז. כותב לאה"ר בנ"ץ עמ' 26.

יז. מדברי אגודה ט"ף ע"י ספר אלה דברי חברי עמ' לו.

יח. ועי' נמצא לו גם באו"ן עמ' כה.

חביב מצוה טפי לדחות מצוה אחרת וא"כ נשמע לר"ע. זהו משנלע"ד לקיים דינו של הרמב"ן. מ"מ מבואר דגם להרמב"ן מטעם דחיה אתאינן עליה, והיכי דאפשר לקיים שניהן מה"ת לדחות דאל"ה הדרא קושיא לדוכתיה אהש"ס דע"ז הנ"ל וק"ל.

→ ומ"ש שם"י רא"י ממורה נבוכים (ח"ג פמ"ז) שבכלל מורא מקדש שלא להרגיל עצמו בכל יום הוקר רגליך וכו', ובמקום שחשב לא עמד ולא ישב, דמורא מקדש הלזה אינו דוחה אלא שלא להיראות שם בלי חיוב, אבל המחוייב לבא אפי' בכל יום אין המורא דוחה חיובו, שהרי ארבעים שנים במדבר לא היה שם רק אהרן ובניו כהנים ושמשו במשכן בכל יום ויום ואיה מוראם. אע"כ שהחיוב לא יפטר מפני מצות מורא. ולא עוד אלא למ"ד פ"ק דתולין (יז. א) שנאסרו בבשר תאוה במדבר היה כ"א נכנס בכל יום למשכן, וא"כ התפלה שהי' חיוב בכל יום כאשר יתבאר, אין להפטר ממנה מפני מורא.

→ והנה ז"ל הרמב"ם רפ"ח מתפלה ולא יתפלל יחיד בזמן שיכול להתפלל עם ציבור ולעולם ישכים אדם ויעריב לכה"כ שאין תפלתו נשמעת אלא בכה"כ וכל מי שיש לו בה"כ בעירו ואינו מתפלל בציבור נקרא שכן דע. והוא מהש"ס (ברכות ה. א) וכ"א בש"ע סי' צ' סעי' י"א, ושם סעי' ט"ז [מדברי אגודה]". ההולך בדרך והגיע לעיר ורוצה ללון בה, אם לפניו עד ד' מילין במקום שמתפללין שם בעשרה צריך לילך לשם ולאחריו מיל, והוא מש"ס פסחים מ"ז. ועוד שם סעי' י"ז מדברי אגודה שלא ישכים אדם לילך מעיר שיש בה י' וכו' ע"ש. ואיך הקל ראשו נגד דברי רז"ל, ולא עוד אלא שלפי דברי בעל המחבר (או"ן) [נ"ץ] עמוד י"ט ועי' כ"ד מבואר כשאינם הולכים לכה"כ אינם מתפללין כלל ואינם יודעים להתפלל, וא"כ אם יתיר להם שלא לילך לכה"כ כל ימות החול לא יתפללו כלל ולא יניחו תפילין [גם כן], ומהתימא שכל כוונתם של אלו להמציאנו חן בעיני העמים והשרים, והנה כתיב בס' אורייתא דמשה וראו כל עמי הארץ כי שם ה'

נקרא עליך ויראו מך הגדול אלו תפילין שברא המקנא [אח"ר] לא שת צבאות תעשה זאת, אבל לעקלקלת וננקל

[מנהג מצרים שרק הע

בעמוד כ"ו שם העתיק ת אחריו באו"ן ה" עוד שהרדב"ז דעתו לבטל רק בקול רם אם אפשו עי"ש"י. והנה עד שקר העי נמצאו ברדב"ז סי' ה', א בשם הרמב"ן ומחו להו או כאשר אעתיק לשונו בקיצ ה' אכ

ח"ל סי' צ"ד דרמו עלי. שאלת ממני ידיד נ בשנת הרצ"ט ליצירה נתעו המסתעורב אודות חזרת המצרים שהש"ץ מתפלל נגד דין הש"ס והפוסקים

יג. וע"ש בסו"ה"ם מכתב מנישה : כ. כ"ה בשו"ת הרדב"ז עלפניו ד כא. בשו"ת ורדב"ז שם תגברא. כב. הנהג עפ"י שו"ת הרדב"ז שם כג. ח"ל התשובה כפי שהיא בש בקול רם כל מי שיהתפלל ית וכשיזרח איתו חברו שאינו בקי מי שאינו בקי יהיא לא צ"א די חני יתפללו קהל בלחש כלל אלא יתב ישמעו ויכרעו כולם עם שליח צבי האריות ויזכר חלול השם שנתפש וזה חיותר נכון ידאוי אצלי באלו ה ערב וזה העתיק דבריו כבר נידעו בבית מדרשו והיא שראת שחזרת ועונה כעמידתם לתפלה אלא מספ מורים התלמידים החזירים אימרים מקשיבים כיראה וימסר יש בו ולווי ואין להם עסק בחזרת התפלה יל ששליח צבור מגביר קולו בתחלה ענים אחריו ותפללו כירם ביחד דעבור נופלים בו ולא חקק עליו ש עצמו בחוראה כמו שאודע כובניו כד. פשוט דכצ"ל וכן הגיה כשי"ו בת. בשו"ת הרדב"ז שם.

נקרא עליך ויראו ממך (דברים כח, י), ותנא ר"א הגדול אלו הפילין שבראש (ברכות ו, א), ואיך זה המקנא [אח"ר] לא שת לבו לזאת אם קנאת ה' צבאות תעשה זאת, אבל הלב יודע אם לעקל אם לעקלקל [ונקלותי עוד מזאת].

[מנהג מצרים שרק הש"צ אומר הפילת י"ח]

בעמוד כ"ו שם העתיק תשו' הרדב"ז סי' ה' ונמשך אחריו באר"ן ח"א עמוד י"ג והוא הוסיף עוד שהרדב"ז דעתו לבטל תפלה בלחש ולהתפלל רק בקול רם אם אפשר לבטלה בלי מחלוקת עי"ש. והנה עד שקד העידו שניהם ודברים אלו לא נמצאו ברדב"ז סי' ה', אך בסי' צ"ד מייחא להו בשם הרמב"ן ומחו להו אמוחא מאה עוכלי בעוכלא כאשר אעתיק לשונו בקיצור ודילוג, וגם מ"ש סי' ה' אכתוב.

ו"ל סי' צ"ד רמזו עליו המג"א סי' קכ"ד ס"ק ג' שאלת ממני ידיד נפשי על מעשה שנעשה בשנת הרצ"ט ליצירה נתעוררו כל הספרדים על קהל המסתעורב אודות תורת תפלה בקול רם שנהגו המצרים שהש"ן מתפלל תפילה א' בקול רם. וזה נגד דין הש"ס והפוסקים וספרי קבלה וכן היה זה

המנהג בכל המלכות בעיר הקודש [ועזה] וצפת ודמשק וחלאב. וטענו כנגדם, כיון שכל קהלות הנזכרות היה מנהגם כך וחזרו לדין הש"ס"א שגם קהל מצרים יחזרו גם הם ויתפללו ב' תפלות א' בלחש וא' בקול רם (דהיינו) [טענו] קהל המסתעורב שזו תקנת הרמב"ם ו"ל שכ' בתשו' בל' ערב וזה העתק שלה וכו' (והוא ככל מ"ש המחבר הזה וגם לשונו של רבי אברהם בנו של הרמב"ם וא"צ להעתיק כי מועתק באר"ן).

ועי"ן השיב הרדב"ז (שם ד"ה תשובה) וז"ל, כל בעלי הדין והרב המתקן תקנה זו מודים כי מדין הגמ' בבליה וירושלמית והגאונים וכל הפוסקים ראוי לציבור שיתפללו שתי תפלות אחת בלחש ואחת בקול רם, וכן נהגו בכל הגלילות, זולת המלכות הזה שפשטו בו תקנה הזו. ועתה (אולם) [כולם] חזרו לדין הגמרא זולת קהל המסתעורב שבמצרים. ושאלתי את פי הבאים מארץ עדן ואמרו שגם הם מתפללים ב' תפלות, וזו ראייה שלא פשטה תקנה זו יותר ממצרים וגלילותיהן. וכיון שכן לא היתה תקנה קבועה. וא"ת במקום שפשטה הרי היה קבועה כדאשכחן בתקנת רגמ"ה שלא פשטה בכל העולם, אפ"ה במקום שפשטה הרי הן עליהן כדיני (דש"ס) [דגמרא], י"ל בשלמא הנך פשטה ברוב גלילות

יט. ועי"ש בסו"ס מכתב ממישה קניין (מה"ס בן יוחאי ועיד) שהסכים לוח ילעיד שניים בזה. הרי ענמ הוא השתדל למיטביו ומני.

כ. כ"ה בשו"ת הרדב"ז שלפנינו ה"ד, ובדפוסים קיימים הוא ח"א.

כא. כש"ע ורדב"ז שם: הגמרא. וישתנה הש"ס מהמת הנוצר כדוע, וראה לחלו ח"י כד.

כב. הנה עפ"י שו"ת הרדב"ז שם. יכ"ה בתשובה רכ"ז עכספרו אלה דברי הרביה ע"י לך.

כג. ו"ל החשיבה כפי שהיא בשו"ת רדב"ז שם: ראוי מומנו שלא יתפללו בלחש יאח"כ בקול רם לפי שבשיחורו שליה צבור להתפלל בקול רם כל מי שהתפלל יצא ידי חיבתו והפקד פניו הספר עם הכיורו או לשיחה במנה ויחזור פניו מהמורה וידק ויסיר כוורו ויעני כיטראה איתו הכיור שאינו כפי יעשה גם הוא כן ברו ספק הישיב שיה שאימר שיה צבור אין לספור עליו יא"כ יצא מבית הכנסת כל מי שאינו כפי יצא ידי חיבתו והתבטל הכיור אשר נעבדה חזר עליו צבור התפלה שהיא לחינא את שאינו יודע. יאמנב כשיא יתפללו הקהל כדעש כזה אלא יתפללו כזה אחר שלוח צבור תפלה אחת בקדושה כל מי שיודע להתפלל יתפלל עמו בלחש ויבחרו בקיאים ויעני יוכיני ביום עם שלוח צבור ועני כל העם אל הכיור בכוונה ויצאי כולם ידי חובתן. ויהיה הדבר הולך על נכון וייער וימנע מירח הארצית ייסר החיל השם שנתפשט בין העמים שחזקו וקקום וכרים ינספרים בתוך התלבוט שהרי הם רואים זה תמיד ויעידים עליו זה היותר נכון ודאי אצלי כאלו חומים מצד הסבות שוכרתי יתב משה עד כאן. יבן הקיד עליו רבי אברהם בני ז"ל כספר שהיבר בלשון ערב זה העתיק בדברי כבר ניער ונתפשט ונתפרסם מה שתוקן אבא מארי ז"ל והסכימו עמו כל תלמידי חכמים שהיו כדורו ובה חיישינו בבית מדרשו והיא שראת שחזרת שלוח צבור התפלה בקול רם אחר שהתפלל בלחש רא יקשיבו אליה כל העם לשמוע עמו מאיזה ויראה ויעני כעמידתם לתפלה אלא מספרים זה עם זה כשיחה במנה ויציא בה אמנב בעצת הקדושה יעני קדוש קדוש וכו' ובשעה שאימרים מודים התלמידים החוזרים אימרים מודים דרבנן יאב כן י"ט בזה מכשיל עין גדול לפי שסיפוד העם כעוד שיעדיה צבור מתפלל אינב מקשיבים כודאת ימיסר יש בו ויחיל כבוד שמים והיא דבר נראה החוש. וכבת זה היא שהם אימרים שובר צבור בתפלה הלחש ואין להם עסק בחזרת התפלה יוכן התקין שיגביה שלוח צבור קולו בתפלתו ויהיה הדבר הולך בתפלה כמי כפריסה על שמע ישלוח צבור נעבדה קולו בתחלה לחינא את שאינו כפי יצא ידי חובתו והפלו אחריו לחינא עצמן יאמר קדושה כדרכה שלישית יעני עניב אחריו ויתפללו ביום ביהר עי שישמי התפלה כאחד ונתפרסם זה התקן במצרים כל ימי חייו ואחר מותו יחוסר המכשיל שהיו הצבור נפלים בו ולא חלק עליו שוב אחר מהבני דורו לפי שלא היה בנייהם או לא אבה ולא קנאת ולא היה מי שהיא עני בחכמה מבינס עצמו כדודאכ כמי שאי"ע מומנו מן החוקים שחלקו על הסדרים והתקנים החננים שעשינו ע"כ לשוננו.

כד. פשיטא דכ"ל זכן הנה בשו"ת הרדב"ז שם.

כה. בשו"ת הרדב"ז שם.

נשמע
מ"מ
עלה,
אל"ה
ק"ל.

זבכלל
ל יום
ז ישב,
זיראות
ום אין
בר לא
ן בכל
ר מפני
(י, א)
כל יום
כאשר

ל יחיד
לעולם
ת אלא
תתפלל
ת, א)
מדברי
ן בה,
עשרה
פסחים
ישכים
ה הקל
יי בעל
מבואר
ואינם
לילך
יניחו
ל אלו
יב בס'
שם ה'

7

Moellin, Jacob ben Moses

ספר

מהרי"ל

מנהגים

של רבינו יעקב מולין זצ"ל

יוצא לאור ע"פ דפוסים ישנים וכתבי יד
בצירוף ציונים ומקורות, הארות והערות
שינויי נוסחאות ומפתחות

על ידי

שלמה י. שפיצר

מפעל תורת חכמי אשכנז
מכון ירושלים • תשמ"ט

8

הלכות עירוב

בלי כלי זמר דו
 באלפס¹⁴. ואם
 פרסאות מעיר
 [ח] ואמר אליו
 מאומת ברובענ
 נהר ריינוס, וד
 עירובי תחומין
 פחות מב' תחונ
 שנתרבה הדרן
 שמדדו בפסיעו
 והיה כפר אשר
 את עירוכו (בת
 שם, כדי שלא
 בתיבה המיוחד
 שיוכל הפת לד
 האופה ויראה ל
 להלאה. וגם כע
 בה"כ לצד האז
 ימשך חוץ לעיר
 דקנה לו ערובו

[ז] בפ' כיצד משתתפין תנן אין מניחין עירוב תחומין רק לסמוך עליו לילך
 לדבר מצוה כגון לבית האבל או לבית המשתה. אמר מהרי"ל סג"ל דלא ראה
 בשום פוסק שמותר לערב תחומין לילך לבנה"כ כדי להתפלל בעשרה² רק
 בסמ"ק³ ובספר אגודה⁴. א"ל הר"ר איקא ולא יהא פחות מכית המשתה, א"ל
 הרב להתפלל בעשרה אינה כ"כ מצוה דיכול לכוון תפלתו בביתו, דלא
 אשכחן אשר הצריכו חכמים להתפלל בי"ט⁵. אבל בית המשתה מצוה הוא,
 ודוקא סעודת נישואין⁶ ולא סעודת הרשות⁷. והראיה דבנישואין התירו
 חכמים שבותם באמירה לגוי בשבת לנגן בכלי שיר כדאי⁸ במרדכי⁹, וכן
 בא"ח בסוף הלכות שבת⁹. ולבה"כ לא התירו שבות כדאי בתו' פרק הדר¹⁰,
 דלא התירו להביא בשבת ספר תורה לקרוא בה או חומש להפטר דרך
 כרמלית, אע"ג דאינה רק שבות מדבריהם¹¹ דמן התורה מותר למלטלל דרך
 כרמלית¹².

וספר לגוי מעשה¹³ שאירע לפניו אשר מתה מושלת המדינה ולכבודה
 צוה המושל שלא לנגן בכל המדינה אותה השנה בשום כלי שיר. ואירע
 להיות נישואין בישוב א' תחת ממשלתו תוך אותה השנה, ושאלו ממהרי"ל סג"ל
 אם לעשות נישואין בלי כלי זמר". והי' הרב מורה להם שלא יעשו הנישואין

שינויי נוסחאות

[ז] א. ושאלו לפניו (3) (4) שכתב. ב. רבה היא (2) (5) (6) 1. לשמח חתן וכלה (1) (3) 2. או מילה (5) שכתב. ד. דמשתה גדולה יומר מנ"ה שהרי... (2) (6) שכתב. ה. אע"פ דטענות הוא (כניד) 3. ושזו אמר מהרי"ל
 כמה גדולה שממח נישואין... (כניד) ובמקצת כתיי הובא הקטע הזה גם בהל' נישואין. ז. "משה... ולכבודה"
 שפגרת... ולקלונה (כתיי) 4. ולעשות חגיגה לשמח חתן וכלה על שירת הפה (1) (2) כמנהג הנמולות (9) (10) 5.

אין לחוש.
 [ז] 1. עירובין פכ, א.
 2. כן הביא המג"א בסי' תטו ס"ק ב ובשכנה"ג שם
 בהגהות על הטור אות א דהמהרי"ל הסתפק אם
 מותר לערב כדי לילך למנין. וכתב המג"א דנ"ל
 דודאי מותר. וכן פסקו האחרונים ראה משנ"ב שם
 ס"ק ד.
 3. סי' רפב [עמ' שיב].
 4. למ. (וראה באגודה עירובין פרק הדר סי' ע).
 5. ר"ל דכל החיוב להחפול בצבור הוא מעלה אבל
 לא חובה. וראה בשו"ת חות יאיר סי' קטו.
 6. וכ"פ הרמב"ם כפ"ו מעירובין הלכה ו ובשו"ע
 סי' תטו סעיף א.
 7. נחלקו הפוסקים האם מה שנאמר כמשנה אין
 מערבין אלא לדבר מצוה היינו דוקא כשמערב בפת,
 אבל כשמערב ברגליו מותר לכתחילה אף לדבר
 הרשות, או אין חילוק בין פת לרגליו. וכתב הא"ר
 סי' תטו ס"ק א דמדברי רבינו נראה דאין הברל.
 8. ביצה סי' תרצו.
 9. סי' שלח.
 10. עירובין פכ, א ושם בתוס' ד"ה לשבות ציינו
 לעיין בתוס' בניטין ח, כ בד"ה אע"ג ושם בתוס'
 כתבו דין זה. וראה במרדכי עירובין סי' תקג שהביא
 עוד סברא לאיסור בהכאת ספר, דשאני מילה דא"א
 כענין אחר, אבל בספר ילך הוא אצל הספר ללמוד
 בו. ולפ"ז אינו דומה אמירה לגוי להביא ספר
 לאמירה לגוי לנגן. ובאמת בחלק מכת"י לא הוזכר
 תוס' בפרק הדר אלא כדאשכחן בפרק הדר. ולפ"ז
 יתכן וכוונתם על המרדכי הנ"ל.
 11. ובשו"ע סי' שז סעיף ה הביא דעת התוס' כדעה
 שניה. וכתבו הלבוש והא"ר דלהלכה קיי"ל דמותר
 לומר לגוי להביא ספר דרך כרמלית. ראה משנ"ב
 שם ס"ק כג וכביה"ל שם בד"ה להביא.
 12. מכאן משמע דקריאת התורה אינה חוב גמור
 ואינה אלא מצוה על הציבור אבל לא על היחיד.
 13. הובא במג"א סי' שלח ס"ק ד. ומעשה זה
 הסתמך הרמ"א להתיר לומר לגוי לתקן כלי שיר
 אע"פ שהיא מלאכה דאורייתא. אע"פ שבדברי רבינו

ט וכן נא"ח כהל' ש
 י. עפשטיין¹⁶ (ג. ט. ט).
 [ח] א לנ"ה דק"ק
 אוחו כפר 2) 1) 6) 5) 3) 7
 לו — שניטמו שם —
 לזרמישא (ל"ה). ה.
 שאמר שעיני פעם אח
 עירובו עוד קיים ולו ילן
 משמע דהתיר רק שכו
 14. ראה לעיל הל'
 במרדכי ביצה סי' תרצ
 15. צ"ל שלח.
 16. Eipenstein (לא
 נפל שיבוש בכתיב).
 [ח] 1. "מלחמה בני
 השלטון בתקופת רב

9

Ha kohen, Shelomoh

בנין שלמה

חלק ב

כולל שאלות ותשובות, וחידושים בכל מקצועות התורה
עפ"י כתבי יד וספרים.

מאת גאון ישראל
הכהן הגדול מאחיו

מרוך רבי שלמה הכהן בר' ישראל משה זצ"ל
מו"צ דווילנא

בעריכת
הרב דוד מצגר

בהוצאת
נין המחבר הרב שלמה ניימן
ירושלים ת"ו תשנ"ב

שמתיר בכה"ג והסכים עמו גם הט"ז שהרי העתיק דבריו ולא כתב ע"ז כלום. ובאמת מה שהקשה המג"א מסי' רמ"ד על הב"ח לא שייך בנידון דידן דשאני התם שמרויח הישראל ממה שעושה הא"י בשבת. מה שאין כן בנידון דידן דאינו מרויח כלל דהא יכול הא"י לעשות זה בחול גם בשביל שבת ואינו מוכרח לעשות דוקא בשבת. וקושיית המג"א אינו רק על גידון הב"ח דמיירי בחליבה שחולכות בשבת דמרויח מזה שהרי בכל יום צריך לחלוב הבהמות ונמצא דנהנה מחליבה בשבת. ומה שכ' המג"א עוד להקשות על הב"ח דבעינן שיהיה בביתו של א"י גם כן. כבר כתבנו דבנידון דידן כיון שעושה המלאכה בתוך הבאר. וגם להא"י יש חלק בבאר לא מקרי בביתו של ישראל כוודאי מותר לשתות המים ולהשתמש בהם בשבת בלא שום פקפוק. מכח כל הטעמים שכתב כת"ר וגם מהטעמים שכתבתי.

כ"ד ידירו הדו"ש שלמה הכהן מו"צ דפה ווילנא * :

ללובשו בשבת. מכל מקום הא מסיק אחר כך דאם צריך אל הבגד ללכשו אז יש להקל. ואין לך צורך גדול כמו בנידון דידן דכל בני החצר הם צמאים למים לשתות ולהשתמש בהם בשבת פשיטא דמותר. ובאמת שגם כת"ר בעצמו הזכיר היתר זה בראש מכתבו. אלא שדחה זה משום דלא הותר רק בביתו של א"י. ואמנם אני אומר דבנידון דידן דגם העכו"ם דר בחצר וצריך לעשות כן גם בשביל עצמו וגם אינו עושה המלאכה בביתו של ישראל ממש רק עושה כן בתוך הבאר ויש להא"י גם כן חלק בו. לא מחזי כשלוחו של ישראל דהא עיקר הטעם דבביתו של ישראל אסור משום דמחזי כשלוחו ומצווהו לעשות בשבת. אבל בנידון דידן לא שייך זה כלל. [וגבי קצץ לא הוזכר בשום מקום דאם אפשר לצוות לא"י שיעשהו בחול דוקא מחויב לצוות דכל שקצץ דמים והוא דבר התלוש ובביתו של עכו"ם אין בו שום חשש איסור]. וכבר הביא כת"ר גם דברי הב"ח בסי' ש"ה

סימן כה

עירוב תחומין להתפלל בעשרה

מהרי"ל אלו בנה תשובתו הגאון מוהר"ר מרדכי זיסקינד רופנבורג בשו"ת שלו סימן א', שנשאל אם מותר לעבור בשבת בספינה ההולכת מעבר הנהר אל עבר הנהר ע"י חבל המושך, כדי לבוא יחדיו להתפלל בעשרה, ומסיק שם בתשובתו וז"ל, לכן לבי כל עמי שלא להתיר בלתי קניית שכינתו מערב שבת וביותר בנדון זה שאינו אלא משום דבר מצוה להתפלל בעשרה, דזהו אינו נקרא דבר מצוה כמו שכתב מהרי"ל בהלכות עירובי חצירות דלהתפלל בעשרה אינו חשוב דבר מצוה, דיכול לכוין תפילתו בביתו עכ"ל עיי"ש :

ראיתי בספר מהרי"ל הלכות עירובי חצירות כתוב שם בזה"ל פרק כיצר משתתפין תנן אין מתירין עירוב תחומין רק לסמוך עליו לדבר מצוה כגון לבית האבל או לבית המשתה, אמר מהרי"ל סג"ל דלא ראה בשום פוסק שמותר לערב תחומין לילך לבית הכנסת כדי להתפלל בעשרה, רק בסמ"ק ובספר אגודה א"ל הר"א, ולא יהא פתוח מבית המשתה א"ל הרב להתפלל בעשרה אינה כל כך מצוה דיכול לכוין תפלתו בביתו ולא אשכחן אשר הצריכו חכמים להתפלל בעשרה, אבל בית המשתה מצוה הוא עכ"ל, ועל דברי

א. הגהת המחבר בעל תרשיש שהם :

אמר משה אף כי יש לפלפל בדברי ידירי הגאון נ"י אבל לאשר כי לדינא הוא מסכים עמדי להקל ע"כ לא נו"נ בזה. ועיין בבאה"ט או"ח סי' תקי"ד ס"ק י"ג אמר המגיה כו' שממציא טעם להתיר מה שנוהגין להדליק נרות בכהכ"נ ע"י עכו"ם לפני תפילת נעילה. ובשע"ת שם כי הבר"י צוות ככוכיא ודחה דברי המגיה ובשם נו"ב סי' ל"ג שביטל מנהג זה במקומו ועיי"ש מ"ש עוד בזה. והמעין בנו"ב שם יראה כי לא ביטל את המנהג אלא משום דלא נחוץ כ"כ כי הוא אך שהקהל יאמרו הפיוטים ע"כ טוב שלא יאמרו הפיוטים מאשר העכו"ם ידליקו להם נרות כו"כ לפני תפלת נעילה ואך עבור הש"ץ ודאי נמצא עכ"פ בבהכ"נ עוד נר אחד דלוק להעמיד לפניו עיי"ש. דמשמע מזה דאבל אם הקהל היו צריכים להתפלל שמ"ע או כי לא היה נמצא אף נר אחד דלוק לעמוד לפני הש"ץ על אמירת פיוטים הי' מחיר להדליק ע"י עכו"ם :

דשאני אצל ר' אליעזר שרצה לזכות את הרבים שמבלעדי העבד לא היו עשרה לכן מותר לעבור על העשה, אבל ליחיד שיש מבלעדו מנין עשרה אין לו לעבור אף על דרבנן וזהו הפשט מצוה דרבים שאני, איברא שכן מצאתי בהרא"ש פ' ואלו מגלחין שמפרש כן, אך התוס' בכרכות שם לא פירשו כן דהקשו שם על בה"ג איך פסק דאבילות נוהג ביו"ט האחרון ולא אתי יו, ט שני דרבנן ודחי אבלות דאורייתא דהכא חזינן דאתיא תפלה דרבנן ודחיא קרא דלעולם כהם תעבודו אלמא שהתוס' פירשו מצוה דרבים, שרבים מחוייבים ועושים המצוה, וכן משמע מתוס' שבת (דף ד) ד"ה וכי אומרים, ומתוס' גיטין (מ"א ע"ב) ד"ה כופין, ועוד אי אמרינן שמצוה הוא לזכות את הרבים שיתפללו בעשרה, ודחי עשה אלמא מצוה גדולה הוא להתפלל בעשרה, א"כ על כל אחד ואחד מוטל מצוה זה ולמה יחיד גרע, ועוד הלא שם לא היה עשרה אנשים ולא היה עליהם מתחילה החיוב מן ונקדשתי ולמה שחרר עבדו, אלא משמע דרבים נקרא אף פחות מעשרה והיינו כרב נחמן גיטין (מ"ו) דשלשה נקרא רבים וא"כ אם יש שלשה אנשים שצריכין להתפלל יש לומר שמתר להם להניח עירובי תחומין או לעבור בספינה לילך לבית הכנסת, ובמהרי"ל לא משמע כן וגם במהר"ם לא כתב כן:

תשובה. וקשה מאד הלא גמ' ערוכה היא בגיטין פרק השולח, אמר רב יהודה אמר שמואל כל המשחרר עבדו עובר בעשה שנאמר לעולם כהם תעבודו, מיתבי מעשה בר' אליעזר שנכנס לבית הכנסת ולא מצא כה עשרה ושחרר עבדו והשלימו לעשרה, ומשני הגמ' מצוה שאני, אלמא שמצות חכמים להתפלל בעשרה ובכרכות (מ"ז ע"ב) פריך הגמ' הא מצוה הבאה בעבירה היא, ומשני מצוה דרבים שאני, ומזה הגמ' לכאורה יש לתמוה על הרא"ש סוכה פרק לולב הגזול, דכתב שם על פלוגתא דר' יוחנן ור' יצחק בר נחמני משמיה דשמואל, דקאמר ר' יוחנן דלולב הגזול פסול אף ביו"ט שני משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה, ושמואל סבר דוקא ביו"ט ראשון הוה פסול משום מצוה הבאה בעבירה משום דביו"ט ראשון הוה לולב דאורייתא ובמצוה דאורייתא חוששין משום הבא בעבירה, אבל ביו"ט שני דהוה רק מדרבנן אין חוששין משום מצוה הבאה בעבירה וכן פירשו התוס' שם ד"ה משום וד"ה מתוך עיי"ש, וכתב הרא"ש שם וז"ל: והרב אלפסי ז"ל שלא הביא אלא המשנה כצורתה ולא הביא פלוגתא דאמוראי דפליגי בגזול, מכלל דסבירא ליה כסתמא דגמ' דקאמר קפסיק ופני לא שנא ביו"ט ראשון ולא שנא ביו"ט שני ופסיל ליה משום מצוה הבאה בעבירה, ואע"ג דקרא והבאתם את הגזול וגו' גבי קרבן כתיב ה"ה ככל מצוה וכו' ולא כשמואל דסבר דלא אמרינן הכי אלא במצוה שהוא מדאורייתא ולא מיסתבר טעמייהו למימר, דכיון דמכרך ומזכיר שם שמים מנאץ הוא במילי דרבנן דרבנן כמו במילי דאורייתא. ועוד דרב נב"י דהוא בתרא פריך לשמואל ממתניתין, וכן פסק בה"ג ורב פלטיא גאון כו' עיי"ש:

ולכאורה תמוה למה לא הביא הרא"ש ראייה מסתמא דגמ' דמקשה הא מצוה הבאה בעבירה היא, ותפלה בעשרה לכ"ע הוה מדרבנן, ואולי יש לתרץ דאין ראייה מהכא, דלעולם היכי דמקיים המצוה דרבנן בעידנא דעובר על עשה לא חיישינן משום הבא בעבירה, אבל הכא בעידנא שמשחרר עבדו ועובר על העשה עדיין לא מוקים המצוה דרבנן לכן חוששין משום מצוה הבאה בעבירה אף במילי דרבנן, ועיין בשבת (קל"ב ע"ב), נחזור לעניינינו איך כתב המהרי"ל שאין בזה מצוה לילך לבית הכנסת להתפלל בעשרה:

וכני האברך הרב המופלג מו"ה אברהם אהרן נ"י תירץ

ואולי זה נוכל לתרץ דלעולם כוונת הגמ' מצוה דרבים היינו עשרה שמתפללין שכינה שרויה ביניהם כמאמר חז"ל (ברכות ו'). מעשה דר' אליעזר היה אחר שנידוהו, וכן משמע מלשון הגמ' שנכנס לבהמ"ד ולא מצא כה עשרה, ולכאורה קשה למה לו עשרה הלא די בתשעה והוא, הוה להו עשרה וא"כ הוה להגמ' למימר ולא מצא בה תשעה אלא ודאי שהמעשה היה אחר שנידוהו והמנודה אין מצטרף למנין עשרה משום קנסא כמו שהביא הכסף משנה ברמב"ם הלכות ת"ת פרק שביעי הלכה ד' וז"ל שם, ומ"ש רבינו ואין כוללין אותו בעשרה כתבו ההגהות בשם הרוקח דהטעם כיון שנידוהו שיבדל מקהל הגולה אם צרפוהו עמם כו' מה הועילו חכמים בתקנתם, נראה מזה שעל פי הדין מותר לצרפו רק לחזק תקנתם אין כוללין אותו, וא"כ פשיטא שבפני עצמו מצוה עליו להתפלל בעשרה רק שאין מצרפין אותו לעשרה:

ובזה יתורץ קושיות הש"ך ביו"ד (סימן של"ד ס"ק כ"א) על המחבר שם סעיף י' שכתב שם וז"ל: אם ראו ב"ד לנדות שלא יזמן בשלשה ולא יתפלל בעשרה

והגאון ר' שלמה הכהן שליט"א מפה במכתבו אלי ליום הפורים שנת מרבין בשמחה הנעתק בשו"ת (מקור חיים) סי' ל"ג הוסיף עוד במכתבו גם בענין זה וז"ל:

בעז"ה. יום א' עשרה ימים לחדש אשר מרבין בשמחה לפ"ק.

לכבוד ימי הפורים, ברכות אלו נאמרים, חיים ושלום וכל טוב סלה על לדור דורים, לכבוד דורש קלים וחמורים, ה"ה הרב הגאון המפורסם החו"כ סיני ועוקר הרים כבוד קרושת שמו מפארים, שכ"ח מו"ה חיים נ"י אחד מיוחד מרבני המו"צ הגדולים דפ"ק בלוקישאק יהי ה' עמו ובכל דרכיו ישכיל ויצליח ואת יום הפורים הבע"ל ישמח ויגיל בחדוה ובשמחה רבה כרת הכתובה ויזכה לראות ירושלים בבנינה על תלה ומכונה וכהן העומד לאורים עומד ומקריב בבית נכון ונשא בראש הרים אכיה"ר.

אחדשה"ט הרמה. באתי להשיב על דבר שהעיר על המהרי"ל שכתב דלא ראה לשום

פוסק שמותר לערב תחומין לילך לבהכ"נ כדי להתפלל בעשרה. ותמה כת"ר נ"י ממעשה דר"א דשחרר עבדו כדי להשלימו לעשרה משום דמצוה שאני הרי דנחשבת למצוה וגם מיקרי מצוה דרבים. ועוד הקשה מהא דאמרינן בפסחים (דף מ"ו) דלגבל ולתפלה ד' מילין ופירש"י אם יש לפניו ביהכנ"ס רחוק ד' מילין הולך ומתפלל שם, ולענ"ד נראה דלק"מ דודאי בזמן הגמ' דהוה כמה ע"ה שאינם בקיאים להתפלל והיה נצרך ש"ץ להוציאם וזה מפורש בירושלמי דגבי תפילה אין יכול להוציא בקי לשאינו בקי רק בעשרה ולכן היה מוכרח ר"ר לשחרר עבדו כדי שיהיה עשרה בבית הכנסת ויוכל הש"ץ להוציא אותם דבלא"ה היו מתבטלים ממצות תפלה כלל וכלל ושפיר הוי מצוה וגם הוי מצוה דרבים דחייב תפלה מונח על כל יחיד ויחיד ווגם א"א לקיים המצוה רק ע"י רבים אם אינם בקיאים, וכזה ניחא נמי במה דתנן דשופר של ר"ה דאין חותכין אותו בין בדבר שהוא משום שבות וכו' משום דיו"ט עשה ול"ת וכו', והקשה הר"ן דמה בכך שיו"ט עשה ול"ת הא מ"מ האיך העמידו איסור שבות במקום מ"ע דאורייתא, ותירץ משום דלא הוי בעידנא. ולכאורה תימא דהא גבי ר"א ג"כ לא הוי בעידנא ואעפ"כ שחרר עבדו בשביל מצוה דרבים דתפלה דרבנן וכש"כ שיש לדחות שבות בשביל מצוה דרבים דשופר. וכן לפי מש"כ ניחא דשופר לא מקרי מצוה דרבים דהא אף יחיד הבקי יכול להוציא חבירו בתקיעת שופר ולא בעינן עשרה לזה. ואכן המג"א בסי' תמ"ו ס"ק ב' הביא בשם השבולי לקט

כו' ולא ימולו לו בן רשאים הם, והקשה הש"ך הא בזימון ובתפלה בעשרה בלא"ה כל מנודה אסור כדלעיל (סעיף ב') כתב המחבר אין מזמנים עליו ואין כוללין אותו לכל דבר שצריך עשרה, ולכאורה קשה ותירוצו של הש"ך דחוק מאד, כמו שיראה המעיין ועיי"ש בהגהות מילואים שתירץ באופן אחר ותירוצו יותר דחוק:

ולפי דברינו אין שום קושיא דלעיל כתב המחבר דאין מזמנים עליו ואין כוללין אותו לדבר שצריך עשרה היינו שאין מצרפין אותו לזימון או לעשרה אבל המנודה בעצמו יכול להתפלל אצל עשרה שמתפללין ולישב בזימון ברחוק ארבע אמות וגם מקיים המצוה שמתפלל בעשרה וכמו שמביא הרמ"א שם (סעיף ב') שמותר להתפלל בעודו בבהמ"ד וכאן כתב המחבר והוא בשו"ת הרמב"ן אם ראו ב"ד לנדות שגם הוא לא יזמן בשלשה ולא יתפלל בעשרה אף שיש עשרה חוץ ממנו רשאים הם וזה ברור, לכן ר' אליעזר בעת שבא לבהכנ"ס ולא מצא בעה עשרה חוץ ממנו רק עמו היה עשרה ומחויבים היו בקדושה רק שאין מצרפין אותו לעשרה לכן שחרר עבדו והשלימו לעשרה כדי שיאמרו קדיש וקדושה וא"כ יוכל היות כפירוש הרא"ש דמצוה דרבים היינו לזכות הרבים עשרה בני אדם, אבל על היחיד ליכא חיוב של קדיש וקדושה:

ואולי לפי דברינו נוכל לתרץ קושיות הר"ן גיטין שם איך עבר ר' אליעזר על מצות עשה דלעולם בהם תעבדו בשביל מצוה דרבנן עיי"ש, שמום דכאן הוה כמו שכתבו תוס' (שבת ד') ועירוכין (דף ל"ב ע"ב) ד"ה ולא, וז"ל שם, ולא ליעביד עם הארץ איסורא רבה והא דמסיק פ"ק דשבת גבי הרביק פת בתנור דאין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חכירך הכא שאני שהוא גורם לו לעבור שהוא אומר לו לקוט וסבור שעשרן עכ"ל התוס' עיי"ש, א"כ הכא נמי כר"א כיון שהוא גרם שיתבטל המנין במחלוקת עם ר' יהושע בב"מ נ"ט לכן שחרר עבדו שלא יתבטל על ידו מנין עשרה, אך אין יפרנס המהרי"ל הגמ' (פסחים מ"ו) לגבל ולתפילה וכו' ארבעה מילין ופירש"י אם יש לפניו בית הכנסת רחוק ארבע מילין הולך ומתפלל שם, ובגמ' (ברכות ו') עשרה שמתפללין שכינה עמהם ועוד כמה מאמרי חז"ל כאלה אלמא שמצוה גדולה היא להתפלל בעשרה ואין פסק המהרי"ל שאין כזה מצוה וצריך עיון גדול:

לאבילות בשביל שמחת יו"ט אינו מוכה רק לו בעצמו אכל לרבים אינו נ"מ כלל אם ינהוג אבילות או לא דמאי איכפת להם אם הוא ינהוג אבילות או לא כ"ה כוונת הרא"ש ואינו ענין כלל לדברי בנו נ"י והלכך כל מה שכתב כת"ר נ"י דמדברי התוס' נראה דלא ס"ל כפי' הרא"ש ז"ל הם דברי שגגה במח"כ, דאין כאן פירוש אחר בדברי הרא"ש ורק דהרא"ש כתב לחלק בין אבילות לענין עשה דלעולם בהם תעבודו דגבי העשה מזכה את הרבים אבל בדחיית האבילות אינו מזכה לרבים רק לעצמו, והתוס' דלא כתבו תי' זה י"ל דלא נהירא להו לחלק בזה וכמו שהקשה בספר באר אברהם בעל משכיל לאיתן על הרא"ש דגבי אבילות נמי מזכה את הרבים לאשתו ולבניו ולגר וליתום ואלמנה דמוטל עליו לשמחן וכיון שהוא ינהוג אבילות יתבטלו גם הם משמחת יו"ט. ואמנם גם דברי הרא"ש עולים כהוגן דהא ממ"נ אם בניו גדולים הם מחוייבים לזבוח שלמי חגיגה בעצמן וגם הגר והיתום והאלמנה למ"ד דאשה חייבת בשמחה הגם דהוא פטור מ"מ כיון דהן חייבין בשמחה מצד עצמן רק דאין להם מעות פשיטא דמחוייב לשמחן ביין או לזבוח שלמים בשבילן, ואפשר דהתוס' מחולק עם הרא"ש בגר ויתום ואלמנה אם מחוייבין מצד עצמן רק מפני דאין להם מעות הוטל החיוב על העשיר לשמחן משלו, או דילמא כיון דאין להם פטורי מצד הדין רק דאם הם שרויים אצל הבעה"ב אז מוטל עליו לשמחן ונ"מ אם הבעלים פטורים דאם נימא דהם אינן חייבין מצד עצמן רק דמוטל על הבעה"ב לשמחן וא"כ אם הוא עצמו פטור לא עדיפא מיניה ודו"ק. ומדברי הש"ס דקידושין (ד' ל"ד) משמע דהן חייבין מצד עצמן:

ומה שכתב כת"ר נ"י עוד ליישב בדרך החידוד משום דהמעשה היה לאחר שנידוהו ולא היה אפשר לצרפו והאריך בזה כת"י נ"י בפלפול ארוך ואגב תירץ בזה קושית הש"ך ביו"ד (בסימן של"ד) וקושיית הר"ן בגיטין, יפה פלפל בחכמה בזה, וכל דבריו נכונים בזה, אך לא רציתי להאריך יותר וגם אין הפנאי מסכים לזה, וגם מה שהקשה כת"ר על הסוכרים דביו"ט שני דלולב דרבנן יוצאים גם בעבירה וכשמואל בסוכה (דף ל') והרי הכא מקשה והא הוי מצוה הבאה בעבירה, הנה לפי מש"כ בעז"ה דעיקר השחרור היה בשביל דע"ה דאין יודעין להתפלל כלל, ולדעת הרמב"ם תפילה הוא דאורייתא ולק"מ. ואנן אם נפרש דהשחרור הוי כדי להתפלל בעשרה מ"מ אין מקום כלל לקושיית כת"י נ"י

דהקשה דא"כ למה צריך לטעמא דיו"ט עשה ול"ת הא בלא"ה אינו דוחה דהא לא הוי בעידנא ותירץ בשם ר"ת דשופר נמי מיקרי מצוה דרבים משום דיחיד יכול להוציא לרבים ע"ש, ועכ"פ לק"מ ממעשה דר"א על המהרי"ל, גם הא דאמרין לגבל ולחפלה ד' מילין, י"ל נמי דמיירי באינו בקי להתפלל ועוד אפילו אם מיירי דבקי להתפלל מ"מ דצריך לילך ד' מילין אם הוא לפניו וכן בפחות ממיל מחויב לחזור אפילו לאחריו מ"מ אין זה מיקרי מצוה גמורה דיכול לערב עירובי תחומין כשבילה. ותדע דהא אמרין בברכות (דף ז') דאמרו ליה לר"ג דאמאי לא אתי לבי כנישתא אמר לא יכילנא ליכנפי למר עשרה וליצלי אמר טריחא ליה מילתא. ולכאורה אם איתא דהוא מצוה גמורה להתפלל בעשרה מאי תירוץ הוא זה דטריחא ליה מילתא ליטרח וליטרח אלא ודאי דאינו אלא הידור מצוה והא דצריך לטרוח ולילך פחות ממיל לאחריו צ"ל באמת אחד מתרי אנפי או דמיירי שאינו בקי להתפלל או דצריך לומר דפחות ממיל לא מיקרי טריחא כל כך, וכן ראייה דבני הכפרים דמקדימין ליום הכניסה ופירש הר"ן דאין להם עשרה וש"ץ שיקרא לפנייהם אך ביום הכניסה צריכין לילך לעיר לקרות בס"ת, ולכאורה תמוה דאפילו בכל יום ויום מחוייבים לכנוס לעיר להתפלל בעשרה אלא ודאי דאין זה מצוה כ"כ שיהיו מחוייבים לילך לעיר רק לקרות בספר תורה אי אפשר כי אם בעשרה.

אבל מה שתירץ בנו הרב מו"ה אברהם יעקב נ"י דלהכניף עשרה כדי שיכולים להתפלל בעשרה בודאי הוי מצוה אך לילך למקום שיש עשרה לא הוי מצוה אין תירוצו כלום ואין בו ממש דכיון דליכא מצוה לילך ולהתפלל בעשרה, לא"כ מאי מצוה לעשות שיהי' שם עשרה כיון דאין שום מצוה להתפלל בעשרה יותר מהתפלל ביחידות, ומה שכתב כת"ר נ"י דכן פירש הרא"ש במו"ק בפ' אלו מגלחין זה אינו אמת דהרא"ש ז"ל לא קאמר שם רק ליישב קושית ה"ר יהודא על הבה"ג ממעשה דר"א וכמו שהקשה התוס' דהא תזינו ממעשה זו דחינן עשה דאורייתא דיחיד מפני מצוה דרבים דרבנן וא"כ צריך לדחות אבילות דאורייתא מפני שמחת יו"ט של יו"ט שני ואף שיו"ט שני הוא מדרבנן מכל מקום כיון שהוא עשה דרבים לא גרע מתפילה דרבנן וע"ז תירץ הרא"ש דהתם גבי תפלה שאני דע"י דחיית העשה שלעולם בהם תעבודו זיכה לרבים להתפלל בעשרה, אבל לענין אבילות כהא דמדחה

כן שע"ל דחיית העשה שלעולם בהם תעבורו זיכה לרבים להתפלל בעשרה ובאבלות הוא רק לעצמו וכן תירץ בני נ"י דשאני אצל ר' אליעזר שרצה לזכות את הרבים שמבלעדי העבד לא היה לו עשרה לכן מותר לעבור על העשה אבל ליחיד אין לו לעבור אף על דרבנן, והתוס' לכאורה פשיטא דלא פירשו כן, דאי אמרת שפירשו ג"כ שהתירוך בגמ' מצוה דרבים שאני היינו לזכות את הרבים, אין התחלה לקושייתם כי גם תינוקות של בית רבן ידעין החילוק שבביטול אבלות אין בהם זכות לרבים, אלא ודאי שהתוס' פירשו מצוה דרבים היינו שרבים עושין אותה, ומש"ה הקשו מיו"ט שני דג"כ הוי מצוה דרבים:

דברדי פשוט דאין כוונת הש"ס להקשות דהאיך יצאו במצות תפילה בעשרה הא הוי מצוה הבא בעבירה, אלא עיקר קושיית הגמ' דהאיך היה רשאי לר"א לעשות כן לכתחילה לעשות עבירה כדי לעשות אותו מצוה וזה פשוט, וע"כ צ"ל לפרש כן דאם נימא דהקושיא הוא דמשום דהוי בעבירה אין יוצאין במצוה כלל מאי מתרץ מצוה דרבים שאני ואטו מצוה דרבים יוצאין אף אם בא בעבירה, אתמהא, כ"ד ידידו הו"ש המברכו בכרכת כהנים.

ש"מ הכהן מו"צ דפ"ק ווילנא. L

7 ← תשובת המחבר שו"ת מקור חיים

וזאת אשר הערתי על זה במכתב תשובתי אל הגאון הנ"ל:

ומה שתירץ מעכ"ת קושייתי על המהרי"ל שהגמ' במעשה דר"א ששחרר עבדו מיירי בע"ה שאינם יודעים להתפלל והמהרי"ל מיירי בזמן הזה לכן אין מצוה להתפלל בעשרה, אף שדבר חכמה הוא אף דוחק גדול לאוקמי כן כי הגמ' אמרה מנין לעשרה שמתפללין ששכינה עמהם שנאמר "אלקים נצב בעדת אל".

ומה שכתב כבוד גאונו ראייה למהרי"ל מדרב נחמן שאמר לר"י טריחא לי מילתא ואי מצוה היא לטרח ולטרח אמינא שאדרבה מזה קושי' על המהרי"ל דארמייתא ראייה מדרב נחמן, לייתי ראייה מדר' יצחק שמצוה היא שאמר ליה מאי טעמא לא אתי מר לבי כנישתא לצלווי ומדהדר ליה לא יכילנא ופירש"י תש כחו אלמא שזולת זה שתש כוחו חיוב הוא לילך לבית הכנסת להתפלל בעשרה רק משום תש כחו וכתוב וחי בהם, לכן גם כשאמר ליה לכנפי מר עשרה וליצלי, ואהדר ליה טריחא לי מילתא אין הכוונה שלא ירצה לטרוח רק כיון שטריחא הוא, והוא תש כחו אינו יכול ודו"ק, לכן אין קושייתו לטרח ולטרח:

ומה שמדחה מעכ"ת תירוצי של בני הרב אברהם אהרן נ"י ופירש שהרא"ש במו"ק פירש בענין אחר ועל מה שכתבתי שהתוס' לא פירשו כן, כתב מעכ"ת שדברי שגגה הם, כל זה לא זכיתי להבין הלא גם מעכ"ת פירש

ומה שהביא כבוד גאונו קושיית הספר באר אברהם, שגם יו"ט הוי לזכות את הרבים אטו מאן דלא ידע קושיית הבאר אברהם שגגה היא, ועוד הלא מעכ"ת בעצמו מתרץ קושייתו בטוב טעם, ותירוצו של מעכ"ת על קושייתי על הסוכרים דביו"ט שני דלולב דרבנן יוצאין גם בעבירה כשמואל והרי הכא פריך והא הוי מצוה הבא בעבירה מתרץ מעכ"ת בשני אנפי אחד לשיטתו בשביל ע"ה וכדברי הרמב"ם דתפילה דאורייתא זהו טוב ונכון, ותירוצי השני דאין כוונת הש"ס להקשות דהאיך יצאו במצות תפילה בעשרה הא הוי מצוה הבאה בעבירה, אלא עיקר קושיית הגמ' האיך רשאי ר"א לעשות כן לכתחילה לעשות עבירה כדי לעשות אותו מצוה, הלא גם אנכי חירצתי כן:

ומה שהביא מעכ"ת עוד ראייה ממגילה דבני הכפרים מקדימין ליום הכניסה, ופירש הר"ן דאין להם עשרה וש"ץ שיקרא לפנייהם בס"ת ואי אמרינן שמצוה להתפלל הלא בכל יום ויום מחוייבין היו לילך לעיר להתפלל, הנה לפי דברי מעכ"ת למה לא התיר המהרי"ל לעבור בספינה הלא גם בשבת יש קריאת התורה, אלא ודאי להכי באו ביום הכניסה משום שיש בהם מצות יתירות להתפלל בעשרה וגם לקרות בס"ת, אבל פשיטא שגם זולת קריאת התורה מצוה להתפלל בעשרה, ודברי המהרי"ל תמוהים מאד, דברי הכותב.

חיים בן לא"א הרב הגאון מו"ה יחיאל משה זצללה"ה סאגאלאוויץ. מו"צ דפה ווילנא

L

בעזרי"ח

ספר

שאלות ותשובות חות יאיר

תשובות חשובות. כוויות מחוטבות. מעשה מחשבות. מעגף עץ עבות.

ה"ה כמהר"ר יאיר חיים

בן הגאון החסיד כמהר"ר משה שמשון זצ"ל

אב"ד ור"מ דק"ק ווירמיישא

אשר איסוף ביום הלחמו לחם אבירים בקרבות. עם גדולי הדור ודבריהם
כנחלי אש ולהבות. כל הוגה בהם יכרך לשוכן בערבות. שחלק מחכמתו
ליראיו ביום נדבות. וימצא בהם גם שאר חכמות עיונים שנונים כחרבות.
המה עם דברים תורניים יחד משולבות. נחמדים מזהב ומפו אלפי רכבות.
בהם ישמחו הרעיונים ויגילו הלכבות.

ערוך ומסודר מחדש

בתוספת מראי מקומות, תיקונים,
הערות וצינונים, תשובות מכתביד
ומפתחות מפורטים

ע"י

שמעון בן-ציון הכהן קוטס

בהוצאת

מכון "עקד ספרים"

שנת תשנ"ז לפ"ק

הרשב"א. ועיין שם בב"י [ד"ה ומ"ש רבינו וכן] דמיייתי לשון תורת הבית הארוך [בית ה שער ג ג. ה] דמשמע דלא מלאו לבו של הרשב"א לחלוק על הרמב"ן להתיר אם אין שלישי פלפלין, רק בתורת הבית הקצר [שם ג, ב] החליט להתיר כל שנשתנה טעמו.

ובאמת מה שכתב בטור וז"ל, יינמולין יין דבש ופלפלין ומפורש בגמרא שלישי דבש שלישי יין שלישי פלפלין, לא ידעתי בש"ס דידן גמרא זו, כי במסכת שבת דף ק"מ [ע"א] נאמר סתם יין דבש ופלפלין. וגם במה שכתב בתורת הבית הקצר [שם] ולא אמרו שלישי דבש וכו', משמע גם כן דפשוט בגמרא דידן, וליתא רק מה שאמרו בירושלמי [שם] בההיא דשחיק לחלתא, וצ"ע.

*מכל מקום נראה לי ברור דאין פירוש נשתנה טעמו כדסביר ההוא בר בי רב שר"ל על ידי מרידתו מאד, דאם כן כל יין מר הרי הוא מר לפנינו ונימא היינו נשתנה טעמו ונתיר כל יין מר כל שהו. וכן ההוא אנומלין שבירושלמי ודאי היה מוטעם בו הדבש והפלפלין ולמה אסרו, ולא נזכר שחקרו אחר טעמו אם נשתנה. אלא על כרחך כל ששוחין כך בני אדם בריאין אסור ואין צריך חקירה, שהרי שם יין עליו וטעם יין מורגש בו, ולכך אסרוהו רבנן בירושלמי. וההוא דדין מר חד מתוק [ירושלמי שם] נוקי ליה שאינו עומד לשחות רק ליתן ממנו מעט מעט ליינות אחרים, והיינו דשחיק לחלתא. ורשב"א סבירא ליה דהוא הדין אם נשתנה טעמו אפילו פחות משלישי, ור"ל שנשתנה טעם יין שבו ואין בו הרגשת יין.

וההוא דיינמולין לפי הירושלמי דשחיק לחלתא, אם ר"ל ששליש פלפלין כמו שהבין הטור שהוא יינמולין, ומשמע שהוא קונדיטון שמופלג בשבבא לשתיה, צ"ע איך אפשר לשתותו בשליש פלפלין. ונצרך לומר שאינו פלפלין שלנו, וכדמוכח במשנה דשבת [צ.]. וכן פירש רש"י שם [ד"ה פלפלת], ועיין פירוש ר"ש ורמב"ם פרק ב' דערלה [משנה י] ובט"ז יו"ד סימן ק"ח ס"ק יוד במה שפירשו פלפלין וגם מיני בשמים, וכמו שזכרו המפרשים וקצת פוסקים. אבל בירושלמי לא מוכח מה שאמרו דשחיק לחלתא שהוא קונדיטין, רק דהוא דמר חד מתוק ככהאי גוונא מיירי, ואפשר שאין שותים אותו כך בעינו אם לא מעט מעט לרפואה.

סוף דבר איך שנפרש נשתנה טעמו של הרשב"א אין לדמותו לטעימת הכבד אם נבלע בה המרה [עיין יו"ד סימן מב סעיף ג], כי זה מסור לכל אם מר הוא או לא משא"כ במרידתו ידוע שמרגיש ונדע שנשתנה טעם יין, ולהתירו על ידי זה חלילה לנו. וגרע מחומץ שכתב (הרמב"ם) [ר"ח] זכרו הטור [יו"ד סימן קכג קצו, ב] שאין אנו בקיאים להתירו במגע גוי, כל שכן להסביר סברות דאין בני אדם שותים היין במרידות כזה, שהרי לא תלי בזה רק בנשתנה טעמו. גם אין להקל מצד דיין נסך בזמן הזה מותר בהנאה ובטל בששים כי מה שהתירו התירו, משא"כ בשתיה לא מצינו היתר אם לא במגע שלא בכוונה ועל ידי דבר אחר. לכן ברור דאין להתיר יין מר בשום ענין, ולא שמעתי מימי מרבתי שהתירו.

נאם יאיר חיים ככרך

סימן קטו (קיב)*

מעבר הנהר ריין בעה"ב עשיר מכובד שמו בערמן בכפר טאל, והיה הולך לבית הכנסת על כל פנים ביום השבת בבקר לקובלענץ, והיה שם

שאלה

76 בהיותי אב"ד ומ"ץ במדינת טריר בג"ת בק"ק קובלענץ היה דר שם נגד קובלענץ

* מכל מקום נראה לי ברור וכו'. עיין שו"ת זכרון יוסף יו"ד סימן ר' מה שכתב על דבריו (בית דוד).
* סימן קטו (קיב). בדפוס ראשון נדפסה תשובה זו בסימן קיב, וראה בהערתנו בתחלת תשובה קא.

ב.
ס.
ש.
זה.
רי.
יש.
ש.
זא.
בן.
כן.
בן.
זת.
רא.
רי.
ינו.
כל.
יך.
יה.
ה.
זרי.
בן.
ד.
רך.
זה.
בר.
ךך.
מו.
ז"כ.
שם.
רק.
מה.
לה.
ילו.

גשר עשויה על ידי ספינות גדולות מעבר לעבר נהר הג'ל, רק שכמשלש חדשים בימי הקור הגדול והליכות הגליד על הנהר היו מפרקין האומנים את בנין הגשר ומוליכין הספינות למקום מיוחד ששם לא יוזקו מכח הגליד ההולך בכח גדול, ומכל מקום היו שכיחים עוכרים מעבר לעבר על ידי ספינות קטנות גם לפעמים שהיה יומא דעיכא ואין הקור והגליד גדול. ושאלני בעה"ב העשיר ומכובד אם יכול לבא לקובלענץ בבקר בבקר יום שבת קדש להתפלל בעשרה ולשמוע קריאת התורה כספינה שישכור מערב שבת אצל ספן המעבירו. ולא רציתי להתיר מפני שחקרתי ושמעתי דרבנן קשישא דהוו שם מקמי ידי רבנים ומ"ץ נשאלו ולא התירו, ובכהאי גוונא אמרו סוף פרק ד' דברכות [ל]. לא חיזינא לרבנן קשישא וכו', ועיין עוד שם סוף פרק ז' [נא].

← והטעם שלא התירו, אפשר מפני דאע"ג דאין כאן אפילו אומר לגוי להעבירו רק שבות דשבות, דשט על המים אינו רק גזירות חכמים והגזירה רחוקה מאד גזירה שמא יעשה חביות של שייטין, ומה גם בזמנינו, דאפשר בזמניהם היה מלאכה זו עשיית חביות קל רגיל ומצוי משא"כ בזמנינו, מכל מקום הרי גם להתפלל בעשרה אינו מצוה כולי האי. ובמהרי"ל הלכות עירובין גבי אין מערבין רק לדבר מצוה דלהתפלל בעשרה קיל מליך למשתה נישואין, וחלילה לנו למעט כמצות עשה של ונקדשתי בתוך בני ישראל שהוא קדיש וברכו בעשרה, ובשכר אמנה ועניית אמן יהא שמיה רבא עם כל זה אינו מצות עשה דרמיא עליה, גם לא נתבטל אם יעמוד חוצה. * ולכן אין ללמוד מהא דבגמרא ברכות דף מ"ז [ע"ב] ובגיטין דף (מ"ו) [לח] [ע"ב] דרבי אליעזר שחרר עבדו להשלימו לעשרה משום שאני, ובברכות אמר מצוה דרבים שאני, ונראה לי

דאין הכוונה דהמצוה נהוגה בכל ישראל רק ר"ל שהוא קידוש השם, ודווקא ברבים, ואם לא שחררו היה בטל המצוה מכל הרבים ההם שהיו נאספין יחד, (ומצאתי כדברי בהרא"ש פרק ואלו מגלחין סימן נון ע"ש ודוק כי יש שם ט"ס). ובוזה הצלנו בעל הלכות גדולות שכתבו התוספות בעצמן עליו שכל דבריו דברי קבלה, מהשגת התוספות בכרכות שם [ד"ה מצוה] שכתבו דמעשה זה קשה על בעל הלכות גדולות גבי אבל ברגל יו"ט האחרון דשם אבילתו לא מבטל שמחת הרגל רק ממנו. ולפי זה גם בנדון דידן אלו היה חסר אחד בק"ק היה מותר להדרר בעבר השני לבא להשלים המנין.

→ ואפשר אם היה ספינה הולכת בבקר יום שבת בלאו הכי היה גם כן היתר טפי, ומכל מקום לא אירע ולא נשאלתי על זה. והיה אפשר עוד להקל ולומר דלא גזרו אין שטיין רק בדעבדי מעשה בגופו, משא"כ אם הוא יושב ולא עבדי מידי רק שהגוי אוחד המשוט אינו ענין לשבות כלל, (רק שאין זה מוכרח כמו שכתבתי לקמן בגזירת ה'), ולכן אפילו יצוה לגוי לא מקרי שבות דשבות מאחר דאינו רק מגזירה. רק דגם בזה יש לפקפק, דהוא הדין הכי נמי זיל אייתי ל"י דאיסור הוצאה מכרמלית גם כן דרבנן מגזירה דרשות הרבים, ומאי שנא, ומנין לנו לחלק ולהקל, ושכ ואל תעשה עדיף. והרי מצינו דחכמינו ז"ל העמידו דבריהם גבי ערל הזאה ואיזמל אפילו במקום כרת [עיין פסחים צב].

→ והא דאמרינן בגמרא דראש השנה פרק ד' דף ל"ב [ע"ב] שופר של ראש השנה אין מעבירין עליו את התחום וכו' מפני דהוה ליה יום טוב עשה ולא תעשה וכו', מכלל דאי לא הכי רק דהוי עשה היינו מתירין שבות דרבנן, יש לומר דהוה ליה גם כן מצוה דרבים דמתבטל בהעדרו, וכן בלולב. ואכתי איכא למידק והיאך עלה על דעת דעשה דיו"ט ידחה לא תעשה,

* הרי אם נודה זו ונחשבייהו ללא תנ שבת דף קל"ב נ"ע ודחה לא תעשה רי תעשה מקיים העשה לומר דלא אמרינן ז תורה, ובכהאי גוונא פסחים דף נ"ט ע"י גבי דחיית עשה לעני ששחרר הנזכר לעי דף פ"ה ע"א נ"ה כי מקום אין דבריי מו בגזירותם חמירא כז

זו עצמו יש לומר אליעזר ששחרר ע ולא תעשה דרבנן התוספות בגיטין ו דאסור לומר לגוי ז ומכל מקום במעב שם קובלעו מסודרות על שתי ו היום מעבר לעבר, מעשה ידי אדם בו ואינו אומר לו דבר ידעתי איסור כלל, מצד שינוי גדלה ו ספינה סתם רק כ לביתו גם כן שר שהתירו סופן משו [ומכל מקום לא ברור רבים נינהו עיין ביצו לי להלכה אבל לז

ונחזור לדברינו ככ הכי ואפילו

* הרי אם נודה רח כדהיא שעתא ז תעשה של תורה. הוי לאן לבר עי (ר"ש פריינד).

* ולכן אין ללמוד מהא דבגמרא ברכות דף מ"ז [ע"ב] וכו' דרבי אליעזר שחרר עבדו להשלימו לעשרה משום דמצוה שאני וכו' ואם לא שחררו היה בטל המצוה מכל הרבים ההם שהיו נאספין יחד. עיין הלכות שמחוח למהר"ם רוטנבורג סימן ד' ובביאור מחנה לוייה שם ס"ק ב' מה שכתב על זה [בית דוד].

*הרי אם נודה דחז"ל עשו חיזוק לדבריהם ונחשבייהו ללא תעשה הרי קיימא לן בגמרא שבת דף קל"ב [ע"ב] דלא אמרינן אתא עשה ודחה לא תעשה רק בדהיא שעתא דעקר לא תעשה מקיים העשה כמו מילה בשבת. אמנם יש לומר דלא אמרינן זה רק בדחיית לא תעשה של תורה, ובכהאי גוונא כתבו התוספות מסכת פסחים דף נ"ט ע"א [ד"ה אחין דלא אמרינן כן גבי דחיית עשה לעשה והוכיחו זה מרבי אליעזר ששחרר הנוכר לעיל, ועיין עוד שם ובתוספות דף פ"ה ע"א [ד"ה כשהוא]. כך אפשר לומר. ומכל מקום אין דבריי מוכרחים, דאפשר דדברי חז"ל בגזירתם חמירא כלא תעשה של תורה. ומסברא זו עצמו יש לומר דאין ללמוד (מר"ג) [מרבי אליעזר] ששחרר עבדו, דשם אינו אלא עשה, ולא תעשה דרבנן אפשר דחמיר, וכן כתבו התוספות בגיטין סוף דף ח' [ע"ב ד"ה אע"ג] דאסור לומר לגוי להביא לו ספר דרך כרמלית.

ומכל מקום במעבורת לפי הנשמע לעת עתה שם קובלענן שהם רפטודות קורות מסודרות על שתי ספינות גדולות ההולכות כל היום מעבר לעבר, ומעט מזעיר שניכר בהם מעשה ידי אדם בהעברתם, אם היהודי מכירו ואינו אומר לו דבר ועובר עליה למנין בשבת לא ידעתי איסור כלל, ולא מחלפי בספינה אחרת מצד שינוי גדלה ומעשיה ושמה, שלא נקראת ספינה סתם רק בחיבור מלת גשר. (ולחזור לביתו גם כן שרי כמו שאמרו בגי' דברים שהתירו סופן משום תחילתן [עיין יומא עז:]). [ומכל מקום לא ברור לי זה, כי הנהו גי' דברים צרכי רבים ניגהו עיין ביצה דף י"א ריש ע"ב]. כך נראה לי להלכה אבל לא למעשה אם לא בהסכמת גדולים.

← ונחזור לדברינו בספינה אחרת אם הולכת בלאו הכי ואפילו אומר לגוי שיעבירונו אם יש

להחיר שלא יבטל מנין וקריאת התורה בציבור. ומצד הסברא היה נראה להקל מרבי אליעזר ששחרר וכו', רק שכבר כתבנו דיש לומר דלא תעשה דגזירות דרבנן חמירא טפי מאיסור שחרור עבד דהוה ליה רק עשה דלעולם בהם תעבודו, (וסבירא לן גם כן הכי גבי עשה דהשלמה דכהנא עברי משום עשה דפסח, עיין תוספות שבת דף ד' ע"א [ד"ה וכי אומרים]), והרי ראינו שהעמידו דבריהם לבטל עשה שיש בו כרת כגון מילה ופסח, ואמרינן בכמה דוכתי חכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה. והרי אסיפת עם לקדש שמו יתברך ברכים עם גודל הפלגת מעלתו בלתי שיעור אינו רק מצוה דרבנן, ותפלה גופיה סבירא להו לרוב הפוסקים שהוא דרבנן, ומה שנאמר ונקדשתי וגוי' ענינו מסירת נפש בעשרה, וכן גם קריאת ספר תורה משה רבינו ע"ה תיקן ועזרא השלים כבמסכת בבא קמא פרק מרובה [פב]. סוף דבר אינו רק מדרבנן כמו שכתב בהגהת שו"ע יו"ד סימן רל"ט סעיף ז'.

→ והנה בחידושי רשב"א גיטין סוף דף ח' הנ"ל שכתבו התוספות [שם ד"ה אע"ג] שאסור לומר לגוי להביא לו ספר, כתב הרשב"א ספר תורה לקרוא בה בציבור. מלבד מה שיש לפקפק אחר שיש בהעברה איסור דרבנן רק דאתינן עלה מצד מצוה דרכים פן תיבטל, אחר שהיה אפשר לבעלי בתים שבקהילה לחזור אחר אורח שישלים מנין כי ארחי ופרחי שכיחא והיה להם לעכב אחד שם ולא עשו, מעתה אין אומרים לזה חטא בשביל שיזכה חבירך. רק דבזה יש לומר אחר דגם כן זוכה עמהם לא מקרי בשביל שיזכה חברך. סוף דבר כמו שאמרו רז"ל אין מדמין בשבותין הכי נמי אין לעשות שום מעשה על ידי שנלמד מדחיית דבר לדבר, שבקל יש צד חומר או צד קל המבדיל בין דבר לדבר כמבואר בסוגיא דעליה ריש יבמות [ה:] ע"ש, ובתוספות

* הרי אם נודה דחז"ל עשו חיזוק לדבריהם ונחשבייהו ללא תעשה הרי קיימא לן בגמרא שבת וכו' רק בדהיא שעתא דעקר לא תעשה מקיים העשה וכו'. אמנם יש לומר דלא אמרינן זה רק בדחיית לא תעשה של תורה. נ"ב. נעלמו ממנו דברי הר"ן ראש השנה [דף ל"ב ע"ב] שכתב דלמאן דאמר [דיו"ט] הוי לאון לבד על כרחך טעמא דמתניתין משום דאין בעידנא. ועיין במגן אברהם סימן חמ"ו ס"ק ב' [ריש פריינד].

ריש שבת דף ד' ע"א וד"ה וכן ודף (קל"א) [קלב] ע"ב [ד"ה הדר אמר].

וראינו בקהילות קדושות ביו"ט שכאה שמועה שנפטר ילד סמוך לבית הכנסת ומיד היו רצים כל הכהנים חוצה ומבטלין דוכן, אף שגם כן היה מקום לפקפק שאין כאן איסור טומאת כהן דאורייתא כמו שכתב הש"י ביו"ד ריש סימן שע"ב [ס"ב ב], וגם לא נקרא הכהן השוהה עובר בלא תעשה בפועל כמו שכתבתי בתשובה צ"ה יע"ש. [רק דבזה יש לומר דאין ענין עבירה כלל אפילו בעשה, כדקיימא לן 'כד ימרון להון' [תרגום אונקלוס במדבר ו, כג]. אי נמי יש לומר דטומאת כהן חמירה דהוי ליה עשה ולא תעשה כבבא מציעא דף ל' ע"א].

רק דמכל מקום היא גופא קשיא, אחר דכבוד הבריות דוחה לא תעשה של חז"ל כדמוכח מטומאת כהן עצמו, ולמה לא יהא נדחה גזירות דרבנן הן טומאת כהן שאין הטומאה עמו ממש באוהל [עיין לעיל תשובה צ"ה] או השבותים במקום שגזרו סתם ולא פרשו שנחמיר בהם, מפני כבוד המקום ברוך הוא וברוך שמו להתפלל בעשרה או לקרות בתורה (והוא הדין בכל מקום מצוה דודאי גם כן הוי כבוד שמים), והרי קיימא לן כאותן פוסקים דסבירא להו דמפטיק אפילו באמצע קריאת שמע לקדיש וקדושה וברכה [באור"ח סימן ס"ו] מסברא זו, קל וחומר מהפסקה מפני מורא וכבוד אדם. [ובאנו בזה למחלוקת הרמב"ם והרמב"ן [ספר המצוות שורש א] אם העוכר בלא תסור הוא כעוכר

לא תעשה של תורה, והארכנו בגזירת ה' בהשגתינו על ספר מגילת אסתר. [ויש לתרץ זה דלא הקילו מפני כבוד הבריות דנילוף קל והומר רק בבזיון גדול דווקא, וכמו שכתבתי לעיל בסימן ט' ולקמן סימן קצ"א].

וי"ש לומר דגבי טומאת כהנים שאני דלא מקרי דחיה, דלא הוזהר כלל מעיקרא על מת מצוה כמסקנת הש"ס בברכות [כ]. וכפירוש רש"י [שם ד"ה שב ואל תעשה] וכמו שכתבתי בתשובה הנ"ל [סימן צה], וכן לפירוש התוספות שם [ד"ה שב ואל תעשה] אין ללמוד מינה יע"ש.

* סוף דבר נראה שאין להקל בשום ענין להחיר שום גזירה דרבנן בעסק מצוה ללמוד ממקום אחר ולדמות מילתא למילתא, ובכהאי גוונא אמרו רז"ל והאחרונים בשבותין ובנדריים שהתירו חכמים, וכירושלמי [תגינה פ"א הי"ח], [ו]במלאכות שהתירו בחולו של מועד [תגינה יח]. ואפילו בביטול מצוה דרבים ובראש השנה לא נראה לי להתיר ליחיד לבא בספינה להשלים מנין ולחקוע ולהתפלל ברבים אע"פ שיש כאן ביטול כמה מצות, דאין לנו מאזני צדק בזה, אף כי אמרו רז"ל בהדיא [ראש השנה לב:] שופר של ראש השנה אין מעבירין וכו' ואמרו מפני דיום טוב עשה ולא תעשה. * ואע"פ דשם התירו לומר לגוי [שור"ע אור"ח סימן תקפו סעיף כא], יש לחלק בספינה ההולכת בשבילו, וראיה מיושב בקרון סופג את הארבעים [נכלאים פרק ח משנה ג] עיין תשובה [קנ]. נראה לי.

L יאיר חיים בכרך

* 76 סוף דבר נראה שאין להקל בשום ענין וכו' ואפילו בביטול מצוה דרבים ובראש השנה לא נראה לי להתיר ליחיד לבא בספינה להשלים מנין ולחקוע ולהתפלל ברבים אע"פ שיש כאן ביטול כמה מצות. הראה הרב פנים להיתר לעבור בשבת בספינה העשויה כעין גשר מצד זה לצד שנגדו כדי להתפלל בעשרה, ואע"פ כ כתב שאין להקל יע"ש. ונראה לע"ד דאסור גם מן הדין לדעת בה"ג דפסק השו"ע [או"ח] סימן תרי"ג כווחיה לאסור לעבור בספינה קטנה כדי להקביל פני אביו ורבו יע"ש, ואע"פ שהטור חלק עליו הרי הראינו פנים לסברת בה"ג כמו שכתבתי בחידושי בס"ד, והתם למצות הקבלת פנים דהוי מצוה דאורייתא לא התירו כל שכן לצורך תפילה בעשרה דאינו אלא דרבנן, ואפילו לצורך חקיעת שופר אין להתיר. וכבר נהגו רבים לאסור כדעת בה"ג ואין להתיר דבר החמוה לרבים, כל שכן בדורות הללו שאינן בני תורה ואתו להתיר אפילו הליכה לדבר הרשות, ועיין בשו"ע סימן של"ט ובני

יהודה.

* 76 ואע"פ דשם התירו לומר לגוי, יש לחלק בספינה ההולכת בשבילו, וראיה מיושב בקרון סופג את הארבעים עיין תשובה [קנ]. נ"ב. גם [לקמן] סימן ק"ג טעה בזה ע"ש ובמה שכתבתי שם [רי"ש פריינד].

מה שקראת תגר

נוהגים להכשיו כמבואר [ביו"ד] סימן תשמישו על ידי גזין שלא יקילו יותר מש לתלות בזה באילן ג [עבודה זרה עה. ד"ה מ בהדחה, [ובתוספות ס' ע"ב משמע דדע בד"ה בעיא הדחה, ב דבור ראשון] דכתו משמע שחולק על רי בדבר זה וכל הבאיב כב"י בסימן הנ"ל ו] לסמוך עליו אפילו

והרי בדיעבד אפיי עלמא שרי, נ

בהגה] ולדידן דבטל ו הנקב שרי בדיעבד. תוך חביות גדול שמ שעות נראה לי דמו לקיום גרע מגת שהו ומכניסו לקיום אפיי ועירוי, וכן כתב הב [ד"ה וכתבו התוספות וד לענין זה קיימא לן [ובהגה] אם הכניס יי הרא"ש [עבודה זרה פו לקיום אסור יין כ לקיום במעת לעת, [קלח] [רכט, א ד"ה ח כתב על היין שש בחביות של גוי בל לשתות ממנו, וכל יינם באיסור, אע"נ

* סימן קטז [ק"ג].

Vainfeld Avraham

20

ספר

שאלות ותשובות

לב אברהם

חלק א'

כולל תשובות ובירורי הלכות בד' חלקי שו"ע

ובענינים שונים



אשר חנן ה' את עבדו ברוב רחמיו וחסדיו

הצעיר והדל באלפי ישראל

ועירא דמן חבריא

חסי אברהם זויינפעלד

בלאאמו"ר הקדוש ר' יחזקאל שרגא ז"ל הי"ד

בעמ"ח ספר "שובה ישראל" ועוד

הופק"ק מאנסי יצ"ו



הוצאת "קרן ישועה" מאנסי נ. י.

שנת תשל"ז לפ"ק



נדפס בדפוס "כל שן"

21

שקורין בסי"ח שנאמר זרוב עם הדרת מלך עכ"ל, כרי שרק שיכוי רוב עם יש מלוא לשמוע קריאת החורה. וזכו בהבדל בגדר מלוא פרשת זכור לשאר קריאות החורה, דפרשת זכור חיובה רמי על כל יחיד וע"כ החמירו על בני הכפרים לצדא לעיר, אבל בשאר קריאת אין חיוב רק על הציבור ע"כ מי שדר בכפר שאין שם ציבור אינו חייב כלל כנ"ל.

זוהנה

בזמנה גם החיוב של קדיש וקדושה נראה שאינו מוטל על כל יחיד, אלא הוא בגדר מלוא הציבור, ורק מי שאינו הולך לביכ"י נקרא שכן רע שפורש עלמו מן הציבור, אבל חיוב גמור אין עליו, וע"כ אר"י בשעת שהקב"ה בא בצית הכנסת ולא מלא שם עשרה מיד הוא כועס וכו' (ברכות ו' ע"ב) היינו שאין מניין כלל ולא נתקיימה המלוא כלל, אבל אם יש מנין עשרה אין על היחיד שלא הלך לביכ"י חטא כ"כ, ואף שהפלה ציבור הוא ענין גדול מאד ומטיל לקבלת התפילה שאין הקב"ה מואס בתפלתן של רבים ואף בלא כונה הוא רחום יכפר עון כדאיתא בגמרא תענית דף ח' ע"א, מ"מ אינו חיוב ומלוא גמורה. ומלאתי מפורש כן בספר מהר"ל בה"י עירובי הצירות ח"ל: אמר מהר"י סג"ל דלא ראה בשום פוסק שמוהר נערב תחומין לילך לביכ"י כדי להפלה בעשרה רק בסמ"ק, ובספר הגורח ח"ל הרי"ר חוק"א ולא יהא פחות מצית המשחה, ח"ל הרב להפלה בעשרה אינה כ"כ מלוא דיכול לכוין תפלתו בציתו דלא אשכחן אשר לצרכי חכמים להפלה צ"י וכו'. ולכאורה אין דבריו מוציאים שחרי בודאי אשכחן כמה מהמרי חז"ל המפליגים בשבח תפלה ציבור, אלא שז"ל דכוונתו שאין זה מנח חיוב ומלוא אלא צהורה טנה עוצה לקבלת התפלה מאת השי"ת. וע"כ לא נקרא מלוא להחיר ערובי תחומין ושבות לאורך הליכה לביכ"י, כיון דבעלמא אין זה מלוא כ"כ, ובעבור קבלת תפלתו הלא יש ענה אחרת בידו יכוין בציתו ואז יתקבל תפלתו. ואף לדעת המג"א ס"י הטי"ו ס"ק צ' דנראה שחולק על המהר"ל לענין שמעדין ערובי תחומין לאורך תפילה ציבור ויסודו מהא דנפסק בס"י א' ע"ב שבהולך בדרך לרי"ך לילך ד' מיל להפלה צ"י, מ"מ נראה שאין חיוב, רק שכדי להשיג מעלת תפילה ציבור לרי"ך לחזור אחר י', אבל אינו חיוב גמור כשאר מלוא דרבנן. וש"מ צו"ת חוות יאיר ס' קע"ז שרמז קצת ליסוד זה חז"ל באמנע דבריו: כרי גם להפלה בעשרה אינו מלוא כולי האי ובמהר"ל ה"י עירובין גבי אין מעדין רק לדבר מלוא ולהפלה בעשרה קול מליך למשחה נשואין וחלילה לנו למעט צמ"ע של ונקדשתי צתוך צ"י שהוא קדיש וברכו בעשרה ובשכר אמן ועניית איש"ר עם כל זה אינו מ"ע דרמיון עליה גם לא נחצבל אם יעמוד חו"ה, ולכן אין ללמוד מהא דבגמ' ברכות דמ"ז ובגיטין דמ"ז דר"א שחבר עבוד להשלימו לעשרה משום דמלוא שאנו ובצרכות אמר מלוא דרבים שאנו. וז"ל דאין הכונה דמלוא נהוגה בכל ישראל רק ר"ל שהוא קידוש השם ודוקא ברבים ואם לא שחררו היה בעל המלוא מכל הרבים ההם שהיו נאספין וחד וכו' ע"ש וגדולה מזה כהב צ"י משכנות יעקב חו"ה ס' ז' שגם עיקר גדר מלוא תפילה מן החורה כן הוא שמתקיים בתפילה הציבור והיחודים נגררין אחריהם ויוצאים מה"ת בעלמא ע"ש. וחלוי יש להבין צוה מה שאמר ריב"ל (ברכות מו:): לעולם ישכים אדם לצית הכנסת כדי שיזכה וימנה עב עשרה הראשונים שאפילו מלוא צאים אחריו קבל עליו שבר כולם וכו'. שהעטם, מאחר שטיקא המלוא מתקיים דוקא במילואת הציבור והצאים אח"כ אינם אלא כעין

תפלה, לא שייך לפטרו מטעם עוסק במלוא פטור מן המלוא כיון דביסודן כוה מלוא אחת. ולפי"ז יוחא מה שכתב הטור לפי שיטה הראשונה הי"ל דאין לו להפסיק בשביל שבה אחר, ולא כהב בפשיטות מטעם עוסק במלוא כיון שזה לא שייך כאן דהוה באמנע כמלוא אחת. וכן בלשוננו של רב פלגיו גאון ז"ל יוחא דאין כוונתו מטעם עוסק במלוא אלא כסדרה שיטה הראשונה שבעור, וגם ברקתא נאמר דרק שיגרת לישנא נקיע וחז"ל ואין כוונתו מטעם עוסק במלוא, אבל להרמב"ם דח"ל באמנע דאף במקום שאפשר לקיים שניהם עוסק במלוא פטור מן המלוא, שפיר י"ל לדעתו שלכ"י פטור ואסור להפסיק באמנע ברכות ק"ש כמבואר בתשובתו הי"ל. ולפי"ז ממילא יוחא דעד כאן לא פסקו בש"ע לשתוק באמנע התפלה רק לקדיש וקדושה דהוה נגדר תפלה ולא שייך לפטרו מטעם עוסק במלוא, אבל בקריאת החורה דהוה מלוא אחרת לגמרי שוב שפיר פטור מטעם עוסק במלוא פטור מן המלוא, והבן. אצ"ר מלאתי צ"י הדין תורת מיכאל (ירושלים השכ"ז) ס' צ' שהאר"י ציסוד זה שלא אמרין עוסק במלוא פטור מן המלוא אם המלוא השני הוא מאותו סוג וגדר של הראשונה ע"ש וינעם לך.

עוד

יש לדון צוה דהנה נראה דעת הרבה ראשונים דמלוא קריאת החורה אינו מלוא חיובית על כל אחד ואחד לשמוע קריאת החורה, אלא שטיקא המלוא חל על הציבור שיקראו בחורה בזמנים קבועים אבל אין החיוב חל על היהודים, ומטעם זה פסקו בש"ע חו"ה ס"י קמ"ו ס"ב כמה קולות צענין שמיטה קרה"ה ע"ש שיש מהירים לגרום פ"י ללמוד בלחש וי"א שאם יש י' דלייתו לס"ה מותר לבשר בדי"ת, ויש מהירים למו שהורחה אומנתו ויש מהירים למו שקודם נפתח ס"ה מהזיר פניו ומראה עלמו שאינו רואה לשמוע ס"ה אלא מהחיל וקורא ע"ש, ודבריו בש"ע צנויים על שיטה כמה ראשונים, ורחייתו בציה"ל שתמה על זה דמה מהני שיגרום בלחש ולא יבעל אחרים מ"מ גם הוא מלוא לשמוע קרה"ה וכו' ע"ש שדחה מאד שמייירי שכבר שמע קרה"ה, ולפי הי"ל באמנע יורה דרבו דיסוד כל אלו הקולות הם מפני שאין זו כמו מלוא שמיטה המגילה שמועלת על כל יחיד, אבל כאן רק מוצה הציבור הוא ועל כן אם יש עשרה דלייתו ונתקיים התקנה חז"ל שוב אינו חיוב כ"כ על כל יחיד רק בגדר אל הפרוש עלמך מן הציבור ועל כן באופנים הנזכרים הקילו הפוסקים על היהוד כיון דאין זו מלוא חיובית עליו. ונראה להביא ראיה לזה מהא דאמרין בסוכה דף י"ב צענין ציבכ"ים של אלכסנדריא שכיון שהגיע לענות אמן מניף בסודר וכל העם עונין אמן, וכחצו בחוסי חז"ל: קשיא ליה לרציו נסים הא דאמר צריש גמרא דשליש שאכלו אין עונין אמן יתומה והא הכא לא שמעו הצרכה אלא צהנפה סודרין יודעין שהגיע ענת אמן והן עונין אמן יתומה, ומפרש צ"ש רבנן דבני מערבא שעל מי שהוא חייב ברכה קאמר ובענייהו אמן רואה ללא ידי הוצתו לרי"ך שיטעם ואחר כך יענה אמן ולא יענה אמן יתומה והא דבגין צהנפה סודרין היינו בקריאת ספר תורה ולא בתפלה ולא בדבר בשליש ציבור מוליא רבים ידי הוצתו וכו' ע"ש. ולכאורה קשה דהלא כמו שלא במעו הצרכות כך לא שמעו קריאת החורה ג"כ, ואיך ילאו צוה ידו חוצתו, אלא ודאי משמע שאין זה חיוב כלל על כל היהודים רק על הציבור בכללו וע"כ מאחר שנתקיימה תקנת חכמים ע"י אותן צ"י"א שעמדו סביבות הבימה שוב אין צורך בלחש שהאחרים לא שמעו, כנ"ל פשוט. עוד מלאתי מפורש ברי"ם (יומא ע' ע"א) חז"ל ש"מ דמלוא היא ליבצ צכנסת בשעה

בענין שכר פסיעות

שאלה. זהו דמיון נמנה ס"ו י' ס"ק כ"ב דאם יש צי נכסיות מלוא לילך לביתו רחוק כדי שיקבל שכר פסיעות, אם דבר זה בכל המלוא נובע או רק צנוגע להליכה לבית הכנסת.

תשובה. ראיתי בשו"ת מהרש"ג ה"ח חו"ח ס"ו כ"ז שנשאל על דיוח דמג"ח הג"ל מכה דק"ל כס"י קמ"א דהעולה לתורה יש לו לעלות בדרך קצרה יותר ולא אמרין שילך בדרך ארוכה כדי שיקבל שכר פסיעות, וע"ש שהאריך להקשות על דברי המג"ח ח"ל: אמנם בגוף דברי המג"ח כס"י י' הג"ל שכח צבחה דאם יש צי ציבכ"ם מלוא לילך לאותו ציבכ"ם שהיא רחוק יותר אף שיש לו מקור מדברי הגמרא צב"מ ק"ו וצוטט כ"ב, עכ"ל הדבר קשה בצדקה דלמה יב"י צוה שכר פסיעות כיון דגם ציבכ"ם הקרוז יוכל לקיים המלוא של הפילה ציבור כמו צבית הכנסת הרחוק, אע"פ אס אחד יב"י יכול לקנות לעצמו אחריו במקום קרוז יב"י עליו מלוא שיסע דוקא לעריעסע או לארץ יון לקנות לעצמו משם זה הוא דבר שאינו מתקבל על הלכ וכו', ע"ש שמוס שרק אס ציבכ"ם הבני יש לו אחר מעלה יתירה על הקרוז אז יש שכר פסיעות לילך להרחוק ע"ש. ודבריו דחוקים מאד דא"כ לא משום שכר פסיעות יש לילך להרחוק אלא שיש צוה מלוא מן המוכרח, ובגמרא סוטה כ"ב משמע דהאי אלמנה דהוא צי כנישה צביצורה כל יומה הוה אחיה ומללה ציב מדרשיה דר' יוחנן, אמר לה צתי לא ציבכ"ם צביצורה אמרה ליה רבי ולא שכר פסיעות יש לו ע"ש. משמע שלא היב שום הידור אחר צבית הכנסת של ר"י אלא שהיב רחוק יותר דא"כ היב לה להציב טעם זה כמובן.

והנראה. ציבצו הדברים עפ"י מה שראינו בצמר נתיבות עולם נתיב העבודה פתח ה' ח"ל: ומה שאמר בדבר הזה צפרע דהיינו התפילה שהקצ"ה מונה פסיעהך, וכך אמרו בגמרא שיש ללכת אל צ"ה שהוא בדרך יותר רחוק מן האדם מפני שהוא נוטל שכר פסיעות, ויראה כי ח"ן הדיון הזה גבי סוכה שאס יש לו שתי סוכות האחת קרוצה והאחת רחוקה שאין לו לילך אל הסוכה הרחוקה צבצול שהוא נוטל שכר פסיעות, כי אס גבי צ"ה אמרו, וכדאמר בכתוב אשרי אדם שומע לו לשקוד על דלתותיו וגו' מחזות פתחי, וזה כי השי"ת מצוי צ"ה כמו שאמרו ז"ל כי צ"ה הוא מקדש מעט ולכך השי"ת מצוי צ"ה, ולפיכך כאשר הולך לצ"ה הוא נמשך אל השי"ת להיות לו דביקות בו ית'. וידוע כי המתנוטע אל דבר הוא דביקות גמור עם המתנוטע יותר ממי שהוא קרוז לו כבד, כי המתנוטע אל דבר הרי חינו עמו ועם כל זה הולך אליו וזה דביקות והיבור גמור וכו' ע"ש. וציבור דבריו שהבליכה לציבכ"י חינו נחשב כמו הבכנה למעשה המלוא, אשר צבכנה מוצן שרק מה שהוא נורח ומצוה למעשה המלוא נחשב למלוא, וממילא צודאי ח"ן קצנה שכר על הכנות יותר מהנורח, ובכר פסיעות יתירות ח"ן מעלה צהס, אלא ההליכה לציבכ"ם הוה מנלס מעשה המלוא שמתקרוז המתנוטע אל השי"ת, ובמעשה המלוא צודאי יש מעלה צכל פסיעה ופסיעה כמובן, וע"י צקווערס ירה האותיות (השני השי"ת) צמאמר ר"ה ה' שמהריך ציבור דברי המהר"ל הג"ל, ומציא מהרעב"א סוכה הנדפס צהידושי הרשב"א דף כ"ה צדי"ה וצלכתך בדרך

הנעפל לעושי מלוא, אצל העשרה הראשונים צהס מתקיים עיקר המלוא כנ"ל. וצוה"ק פ' נשא דף קכ"ו כמעט מפורש יולא טעם זה, דז"ל: ועשו לי מקדש ושכנתי בהוכם ועשו לי, מקדש סהס דכל צי כנישה דעלמא מקדש אקרי וכו' זכאה הוה צר נש דאשכחא מאנון קדמאי צבי כנישה צגין דצבו אשהלם מה דאשהלם וכו' ע"ש, נראה כונהו דאחר שמדמה עבודת צית הכנסת למקדש, ממילא כעס צצמקדש הוה מלוא הליבור, כן צביבכ"ם, וזהו מעלה העשרה הראשונים כי צהס משתלם מה שאשתלם היינו עושים הליבור שהיא עיקר המלוא כנ"ל.

והנה. אף שהיסוד הוה נראה מוכרח שאין זה מלוא וחיוצ גמור על כל יחיד כנ"ל, אצל צכל זאה יש חילוק צין חיוצ קדיש וקדושה לחיוצ שמיעה קריאה קתורה, דצקדיש וקדושה אף שלא נהחייב לצוה לציבכ"ם מ"מ אס כבד שומע יש עליו חיוצ גמור לענות, משא"כ צקרי"ת אף אס נמלא צביבכ"ם מ"מ הו איכא עשרה דלייתי ראשי לדעת כמה פוסקים לא לשמוע לקרי"ת כנ"ל, וא"כ פסיעה להלכה ולמעשה שאין להפסיק צשהיקה לשמוע קריאה הוורה דלה גרע ממי שקודם קרי"ת החזיר פניו ומראה עצמו שאינו רוצה לשמוע דמבואר צשו"ע דיש מתירים, וא"כ כל שכן כאן שמועד צאמצע ההפלה, ואין ללמוד מקדיש וקדושה שהיציב לענות אס שומע דצוה נהגו להמקילים להפסיק צשהיקה, משא"כ קרי"ת שאין החיוצ צרור כ"כ שאין להפסיק. ועוד יש להאריך הרבה צכמה פרטים ופרטי פרטים, אלא שלרגלי הערדות לקצר אני לריך. ובי שנותינו יאריך ומכא לכוון לאמתה של הורה ולהלל מן השגיחות חכ"י

ל

סימן צו

במוסיף תיבת בקריאת התורה

ב"ה. פה מאנסי יצ"ו מוש"ק פ' וישב תשכ"ח לפ"ק. שאלה. אס הוסיף הקורא היצה אחת כגון היצה, "אח" שאינה משנה אה המשמעות אס לריך נחזור ולקרא אח הפסוק אס לא.

תשובה. אס כי לא מלאתי דין זה מפורש לעי"ד ווכל ללמוד זה ממש"י הרמ"א חו"ח ס"ו קמ"צ שאס טעה צנגינת העטם הו צניקוד (צדבר שאין הענין משתנה ע"י"כ) ח"ן מחזירין אותה, וצמ"צ שס סק"צ כתב וכו"ה אס חסר הו הוסיף אחת הוה צמקום שאין הענין משתנה ע"י"ז כגון שקרה נאהרן כהן וכו' ע"ש. וא"כ הרי הדברים קרי"ת מה אס צמקום ששינה היצה הכתובה צתורה עכ"ל אס חינו משנה הענין ח"ן מחזירין אותה קרי"ת אס קרה היצה אחרת שאינה משנה את הכונה שאין מחזירין אותה. ואף צכנה שס צביה"ל שאס היסר היצה אף שאינה משנה הכונה פשוט צמחזירין אותה, היינו מאחר שהיסר ונה קרה כנג היצה זה גרע משינה היצה אצל צהוסיף חינו רואה כלל צברה שילטריך לחזור, וגדולכ מה פסק הגו"ק ס"ו ע"ד שאס הוסיף הוה הו היצה צס"ת, הכ"ה צכרה וחונק על הרש"ל, ומה שפסק הרמב"ם ציתר הוה דפסול היינו יתר צתוך התיבה ע"ש ואס כי האצני נור יו"ד ה' שפ"ה האריך נדד לפסול צהוסיף היצה צס"ת ונה צבנו"צ וכהריכו הרבה אחרונים צוה מ"מ זה דוקא צכתוב צס"ת אצל צקורא היצה יתרה שאינה משנה הענין, ח"ן נראה לחייבו לחזור כנ"ל.